แสงส่องใจ

อันดับ ๙

พุทธสมาคมแห่งประเทศไทย ในพระบรมราชูปถัมภ์

ขอพระราชทานน้อมเกล้าน้อมกระหม่อมถวายเป็นส่วนพระราชกุศล

สมเด็จพระนางเจ้า ฯ พระบรมราชินีนาถ

ในมหาอุดมมงคลสมัยพระชนมายุ ๖๐ พรรษา พุทธศักราช ๒๕๓๕

แสงส่องใจ

อันดับ ๙

พุทธสมาคมแห่งประเทศไทย ในพระบรมราชูปถัมภ์
ขอพระราชทานน้อมเกล้าน้อมกระหม่อมถวายเป็นส่วนพระราชกุศล

สมเด็จพระนางเจ้า ฯ พระบรมราชินีนาถ

ในมหาอุดมมงคลสมัยพระชนมายุ ๖๐ พรรษา พุทธศักราช ๒๕๓๕

ในมหาอุดมมงคลสมัย

สมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ

ทรงเจริญพระชนมายุครบ ๖๐ พรรษา ใน พ.ศ. ๒๕๓๕

พุทธสมาคมแห่งประเทศไทยในพระบรมราชูปถัมภ์

ขอพระราชทานน้อมเกล้าน้อมกระหม่อม

ถวายกุศลจากธรรมทานนี้

เป็นส่วนพระราชกุศลเพิ่มพูนพระราชสิริสวัสดิพิพัฒน์มงคล

แสงส่องใจ

อันดับ ๙

แสงที่ส่องให้ใจสว่าง

ธรรมานุโมทนา

วันที่ ๓ ตุลาคมทุกปี เป็นปีที่ ๙ ในพุทธศักราช ๒๕๓๔ นี้ ที่มีหนังสือ **"แสงส่องใจ"** เป็นสิ่งตอบแทนพระคุณและน้ำใจ

มีผู้สนใจเห็นคุณยิ่งใหญ่แท้จริงของธัมมะ ร่วมในการจัดพิมพ์หนังสือ **"แสงส่องใจ"** มากขึ้นเป็นลำดับ โดยเฉพาะท่านผู้อยู่ในวงการพระศาสนา เช่น พุทธสมาคม ในพระบรมราชูปถัมภ์ มีชมรมศิษย์กรรมฐาน พุทธสมาคมแห่งประเทศไทย ในพระบรมราชูปถัมภ์ เป็นต้น และท่านผู้อยู่ในวงการศึกษา เช่น ท่านผู้อำนวยการโรงเรียนต่าง ๆ เป็นต้น ท่านเหล่านั้นได้พยายามนำ **"แสงส่องใจ"** ให้ส่องถึงครูอาจารย์นักเรียนนักศึกษา

เป็นการมุ่งช่วยประคับประคองชีวิตของกันและกันให้มีความสุขความผ่องใสสวัสดี แม้อยู่ในท่ามกลางความทุกข์ของการเกิดที่ผู้เกิดแล้วทั้งนั้นต้องประสบ

อันการให้ธรรมเพื่อเกื้อกูลชีวิตจิตใจนั้น เป็นกุศลที่ยิ่งกว่าการเกื้อกูลอื่น จึงขออนุโมทนาสาธุการ **"พุทธสมาคมแห่งประเทศไทย ในพระบรมราชูปถัมภ์"** ที่จัดพิมพ์ **"แสงส่องใจ"** เล่มนี้ และตั้งจิตขอพระราชทานน้อมเกล้าน้อมกระหม่อมถวายเป็นส่วนพระราชกุศล ในสมเด็จบรมบพิตรพระราชสมภารเจ้า สมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ ผู้ทรงพระคุณอันประเสริฐ ในมหาอุดมมงคลสมัยพระชนมายุ ๖๐ พรรษา ในปีพุทธศักราช ๒๕๓๕ และเพื่อทรงพระกรุณาโปรดเกล้าโปรดกระหม่อมพระราชทานเป็นพระพรมงคลในเทศกาลขึ้นปีใหม่แก่สมาชิกพุทธสมาคมฯ ทั่วประเทศ และแก่เยาวชนผู้ได้รับรางวัลความประพฤติดีทั้งปวง นี้เป็นการแสดงสัมมา-ทิฐิกตัญญูกตเวทิตาจิตให้ปรากฏ ให้เป็นแบบอย่างที่ดีงาม

อันสัมมาทิฐิกตัญญูกตเวทิตาธรรมย่อมนำให้เกิดสุขมากมี ดั่งเป็นพระพรพระราชทานสำหรับปีใหม่ ที่ย่อม

เป็นที่ชื่นใจปรารถนาอย่างยิ่งของพสกนิกรทั้งหหลาย

ขออนุโมทนาอำนวยพร

(สมเด็จพระญาณสังวร)

สมเด็จพระสังฆราช สกลมหาสังฆปริณายก

วัดบวรนิเวศวิหาร

ธันวาคม พ.ศ. ๒๕๓๔

พุทธสมาคมแห่งประเทศไทย ในพระบรมราชูปถัมภ์
๔๑ ถนนพระอาทิตย์ กทม. ๑๐๒๐๐ โทร. ๒๘๑๙๕๖๓

ที่ ๒๙๒/๒๕๓๔

๙ ธันวาคม ๒๕๓๔

เรื่อง ขอประทานอนุญาตจัดพิมพ์ "แสงส่องใจ" อันดับ ๙

ขอประทานกราบนมัสการ ท่านเจ้าพระคุณสมเด็จพระญาณสังวร
สมเด็จพระสังฆราช สกลมหาสังฆปริณายก

เนื่องด้วยหนังสือธัมมะ "แสงส่องใจ" ฉบับที่ทรงพระเมตตาประทานเป็นธรรมทานในวันคล้ายวันประสูติของฝ่าพระบาท ในวันที่ ๓ ตุลาคม ๒๕๓๔ ได้ทรงปรารภแสดงถึงพระมหากรุณาของพระพุทธองค์ไว้อย่างประณีต ทำให้เกิดความเข้าใจลึกซึ้งและสร้างความสำนึกในน้ำพระหฤทัยกรุณาของสมเด็จพระบรมศาสดาอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้า ในความที่ทรงเสียสละยิ่งใหญ่ ประกอบด้วยทรงมีพระวิริยะ อุตสาหะแรงกล้ามุ่งมั่นช่วยสัตว์โลกให้พ้นทุกข์จากความเกิด แก่ เจ็บ ตาย ด้วยทรงมีพระกรุณาคุณ พระปัญญาคุณ พระบริสุทธิคุณ และได้ตามประทีปไว้ให้พุทธศาสนิกชนและผู้ใคร่ธรรมได้เห็นทางดำเนินตามรอยพระพุทธบาท ไปสู่ที่ดี ที่สว่าง ที่พ้นทุกข์ จึงควรที่พุทธศาสนิกชนถ้วนหน้าจักตั้งใจสนองพระกรุณา ที่ฝ่าพระบาทได้ทรงปลูกฝัง อบรมให้มีเมตตาเอื้ออาทรต่อเพื่อนร่วมทุกข์เป็นนิตย์

เกล้ากระหม่อมจึงขอประทานกราบทูลฝ่าพระบาท โปรดได้ทรงเมตตาประทานอนุญาตให้พุทธสมาคมแห่งประเทศไทยในพระบรมราชูปถัมภ์ ได้จัดพิมพ์ "แสงส่องใจ" อันดับ ๙ จำนวน ๑๐,๐๐๐ เล่ม เพื่อขอพระราชทานน้อมเกล้าน้อมกระหม่อมถวายเป็นส่วนพระราชกุศล ในสมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ ผู้ทรงเปี่ยมด้วยพระเมตตา พระกรุณาอันสูงส่ง และทรงมีพระราชศรัทธาในพระพุทธศาสนาอย่างยิ่ง เนื่องในมหามงคลวโรกาสที่ทรงเจริญพระชนมายุ ๖๐ พรรษา ในปีพุทธศักราช ๒๕๓๕ และเพื่อทรงพระกรุณาโปรดเกล้าโปรดกระหม่อมพระราชทานเป็นพระพรในโอกาสเถลิงศกใหม่ แก่สมาชิกพุทธสมาคมฯ ทั่วประเทศ และแก่เยาวชนผู้ได้รับรางวัลความประพฤติดีทั้งปวง.

กราบนมัสการมาด้วยความเคารพยิ่ง

เกล้ากระหม่อม

(ศาสตราจารย์ประภาศน์ อวยชัย)

นายกพุทธสมาคมแห่งประเทศไทยฯ

แสงส่องใจ

๐ ทุกคนมีหน้าที่ คือมีกิจที่จะต้องทำ มีกิจที่ควรทำ ไม่มีผู้ใดเลยที่ไม่มีหน้าที่ ทุกคนจึงพึงรู้จักหน้าที่ของตน และทำหน้าที่ของตนให้เต็มสติปัญญาความสามารถ.

๐ พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงมีพระบรมราโชวาทเกี่ยวกับหน้าที่ไว้ตอนหนึ่ง ดังนี้ **"ความรู้สึกและความซื่อตรงต่อหน้าที่นี้เป็นคุณวุฒิอันสำคัญของคนทั้งปวง ไม่ว่าผู้ที่มีบรรดาศักดิ์สูงต่ำเพียงใด หรือว่าจะเป็นคนรับราชการฝ่ายทหาร ฝ่ายพลเรือน หรือประกอบการอย่างใด ๆ ถ้าคนทั้งหลายมีความรู้สึกและซื่อตรงต่อหน้าที่ของตน ๆ แล้ว ก็อาจให้เกิดความพร้อมเพรียงเป็นกำลังช่วยกันประกอบกิจการทั้งปวงให้สำเร็จลุล่วงไป ได้ประโยชน์แก่ตนเอง และเกิดประโยชน์แก่บ้านเมืองของตนได้ดังประสงค์"**

๐ หน้าที่ของพุทธศาสนิกชนผู้นับถือพระพุทธศาสนาคือปฏิบัติตามพระธรรมคำสอนของพระพุทธเจ้า

ไม่ปฏิบัติผิดพระธรรมคำสอนของพระพุทธเจ้า และเทิดทูนประกาศพระพุทธศาสนาให้ยั่งยืนไพศาลสืบไป.

๐ ศรัทธาความเชื่อความเลื่อมใสเป็นมูลเหตุสำคัญที่สุด ที่จะนำให้ปฏิบัติตามผู้ใดผู้หนึ่งก็ตาม การจะปฏิบัติตามพระพุทธศาสนา ปฏิบัติตามพระพุทธเจ้าเพียงใดหรือไม่ก็ต้องอาศัยศรัทธาเช่นกัน.

๐ สำหรับบุถุชนผู้ยังมีจิตใจเกลือกใกล้กับกิเลส ความรักมีความสำคัญยิ่งกว่าความศรัทธา ที่จะทำให้เชื่อถือและปฏิบัติตามผู้ใดผู้หนึ่ง จึงอาจกล่าวได้ว่า สำหรับคนเป็นจำนวนไม่น้อย ความรักเป็นเหตุนำให้เกิดความศรัทธา.

๐ บุถุชนผู้จะศรัทธาพระพุทธเจ้าได้จริงจัง จึงควรต้องทำความรักในพระองค์ท่านให้เกิดขึ้นเสียก่อนอย่างจับใจลึกซึ้ง.

๐ ศึกษาให้รู้จักคุณงามความดีของพระพุทธเจ้าอย่างลึกซึ้งถูกต้องแจ่มแจ้งชัดเจน อันจะทำให้เห็น

ความเป็นผู้ควรเป็นที่รักที่เทิดทูนอย่างที่สุด หาผู้เสมอเหมือนมิได้ จะทำให้รักพระพุทธองค์อย่างลึกซึ้งถึงจิตถึงใจ พร้อมที่จะปฏิบัติตามที่ทรงสอนจนเต็มสติปัญญาความสามารถ ได้เป็นคนมีความสุขอย่างยิ่ง.

๐ พุทธประวัติกล่าวไว้ ว่าวันหนึ่ง เมื่อพระชนมายุ ๒๙ พรรษา พระพุทธองค์ได้ทอดพระเนตรเห็นคนแก่ คนเจ็บคนตาย เป็นการทอดพระเนตรเห็นเช่นนั้นเป็นครั้งแรกในพระชนมชีพ ก่อนหน้านั้นทรงได้รับความทะนุถนอมให้ห่างไกลความไม่เจริญตาไม่เจริญใจทั้งปวง ทั้งคนแก่คนเจ็บคนตายมิได้เคยทรงประสบพบผ่าน เมื่อถึงเวลาจะได้ทรงบำเพ็ญพระบารมีสูงสุด ทุกอย่างก็ต้องเปิดทางให้ ไม่มีผู้ใดสิ่งใดมาขวางกั้นได้.

๐ คนแก่ที่พระพุทธเจ้าทอดพระเนตรเห็นเป็นครั้งแรกน่าจะเป็นคนแก่มาก จนมีทุกขเวทนานักหนาในการดำรงสังขารอยู่ ยากลำบากทั้งในการกินอยู่ยืนเดินนั่งนอน และคนเจ็บที่ทอดพระเนตรเห็นเป็นครั้งแรกก็น่าจะเป็นคนเจ็บหนัก ทรมานทรกรรมทนทุกขเวทนา

แสนสาหัส ด้วยพระมหากรุณาเปี่ยมพระหฤทัยทรงสลดสังเวชสงสารยิ่งนักพ้นจักพรรณนา.

๏ พระมหากรุณาของพระพุทธเจ้าลึกซึ้งและไพศาลพ้นความกรุณาของผู้ใดอื่นทั้งสิ้น คนแก่คนเจ็บคนตายเบื้องพระพักตร์ มิได้ทำให้ทรงหยุดอยู่เพียงที่ทอดพระเนตรเห็นเท่านั้น ทรงคิดกว้างไกลไปถึงผู้คนทั้งหลายทั้งปวง แม้ที่ล่วงพ้นสายพระเนตร ว่าวันหนึ่งจะต้องมีสภาพเช่นเดียวกับคนแก่คนเจ็บคนตายที่ทอดพระเนตรเห็นอยู่นั้น ซึ่งน่าเมตตาสงสารนัก.

๏ แม้พระพุทธเจ้าจะทอดพระเนตรเห็นคนแก่คนเจ็บคนตายเพียงครั้งเดียวเท่านั้น แต่ก็ต้องไม่อาจทรงรับความรู้สึกอันเกิดแต่ความคิดด้วยพระมหากรุณาได้ คนทั้งหลายสัตว์ทั้งหลายเป็นนิมิตเกิดขึ้นในดวงพระหฤทัย ว่าจะต้องแก่เจ็บตายไปด้วยความโศกเศร้าทุกข์ทรมานเช่นเดียวกัน ด้วยพระมหากรุณาล้นพ้นต้องทรงหวั่นไหววุ่นวายพระหฤทัย และสลดสังเวชเศร้าหมองเป็นนักหนา ทรงตระหนักแน่ว่าจะไม่มีผู้ใดเลยล่วงพ้นสภาพที่โหดร้ายนั้นไปได้เป็นแน่แท้.

๐ ภาพคนแก่คนเจ็บคนตายที่พระพุทธองค์ทอดพระเนตรเห็นด้วยความสงสารสลดสังเวชพระหฤทัยนั้น อาจทำให้ทรงย้อนนึกถึงพระองค์เอง ว่าวันหนึ่งจะต้องทรงแก่ทรงเจ็บทรงตายเช่นเดียวกัน แต่ความห่วงใยพระองค์เองย่อมไม่มีความหมายยิ่งไปกว่าความสงสารห่วงใยสัตวโลกมากหลาย อันความกรุณานั้นมหัศจรรย์ยิ่ง แม้เป็นสิ่งที่เคยเกิดแล้วในจิตใจผู้ใด ผู้นั้นย่อมตระหนักชัดดี ว่าตัวเองจะไม่มีความหมายสำหรับตัวเลย ความทุกข์ยากเดือดร้อนของตัวเอง แม้มากมาย ก็จะกลายเป็นเรื่องเล็ก เมื่อเป็นไปเพื่อให้ความกรุณาของตนสัมฤทธิ์ผล ได้ช่วยคนอื่นสัตว์อื่นให้เป็นสุข.

๐ เมตตามีความหมายว่าปรารถนาให้เป็นสุข เป็นความหมายใกล้เคียงทำนองเดียวกับสงสารที่ไม่อยากให้เป็นทุกข์ ไม่อยากเห็นเป็นทุกข์ เมื่อใดเกิดความสงสารจริงใจ ไม่อยากเห็นความทุกข์ของใครก็ตาม ก็เข้าใจได้ว่าเมื่อนั้นเมตตาเกิดแล้ว.

๐ กรุณามีความหมายว่าพยายามช่วยด้วยใจจริงให้พ้นทุกข์ ให้เป็นสุข และไม่ว่าเมื่อพยายามช่วยแล้วจะเกิดผลแก่ผู้รับความกรุณาเพียงใดหรือไม่ ก็เป็นกรุณาจริง อันเกิดแต่เมตตาจริง.

๐ ความคิดที่ว่ามีความสงสารผู้ใดผู้หนึ่ง หรือความคิดที่ว่ามีความเมตตาผู้ใดผู้หนึ่ง ซึ่งมีความทุกข์ให้เห็นอยู่ แต่ไม่มีความรู้สึกเลยที่จะพยายามช่วยให้พ้นทุกข์ให้ได้เป็นสุข หรือแม้มีทางที่จะช่วยได้ก็มิได้ช่วย เช่นนี้เป็นความใจดำ ไม่ใช่เป็นความสงสาร ไม่ใช่เป็นความมีเมตตา และไม่ใช่เป็นความมีกรุณา.

๐ เพียงมีความคิดว่าน่าสงสารเมื่อเห็นคนในสภาพเป็นทุกข์ คิดแล้วก็ผ่านไป ไม่สนใจแม้เพียงคิดจะช่วยให้พ้นสภาพน่าสงสาร ให้ได้เป็นสุข เช่นนี้ไม่ใช่เมตตาสงสารแล้วพยายามหาทางช่วย สงสารนั้นจึงจะเป็นเมตตา คือเมตตาแล้วต้องกรุณา ไม่มีกรุณาคือพยายามช่วยก็ไม่มีเมตตา มีแต่เพียงความคิดว่าน่าเมตตาเท่านั้น ความคิดนั้นจึงไม่ถึงกับเป็นเมตตา.

๐ เมตตาที่แท้จริง ที่จริงใจ แยกจากกรุณาไม่ได้ เมตตาต้องคู่กับกรุณาเสมอ คือสงสารแล้วต้องปรารถนาจะช่วย ต้องหาทางช่วย สงสารคือเมตตา พยายามช่วยคือกรุณา.

๐ ถ้ากายหรือใจไม่พยายามช่วย ใจก็ไม่มีเมตตา ใจก็ไม่มีกรุณา.

๐ แม้ว่าบางทีความกรุณาจะไม่ปรากฏแก่ตาแก่ใจผู้อื่น แต่ความกรุณาก็จะต้องปรากฏชัดเจนแก่ใจผู้มีเมตตาเสมอไป การพยายามคิดหาทางช่วยให้ผู้มีทุกข์ได้พ้นจากทุกข์ ได้เป็นสุข เป็นเรื่องของใจที่ผู้อื่นรู้เห็นด้วยไม่ได้ แต่เจ้าตัวเองรู้ นั่นคือกรุณาอันเกิดจากมีเมตตาเป็นเหตุ แม้กรุณาในใจยังไม่มีทางยังไม่มีโอกาสปฏิบัติให้เป็นจริงขึ้นมาจนปรากฏแก่ความรู้เห็นของผู้อื่นได้ แต่ก็เป็นกรุณาที่เจ้าตัวผู้มีใจเมตตารู้ได้ เป็นกรุณาจริง มีเมตตาเป็นเหตุจริง.

๐ วาจาว่าสงสาร แต่ใจไม่สงสาร นั้นไม่ใช่เมตตาจะไม่ประกอบด้วยกรุณา คือใจไม่สงสาร ใจไม่เมตตา

ก็จะไม่มีการกระทำทั้งด้วยกายหรือใจเพื่อช่วยผู้มีความทุกข์ให้พ้นทุกข์ ให้มีความสุข อันเป็นความหมายที่แท้จริงของกรุณา.

๐ วาจาไม่เอ่ยว่าสงสาร หรือวาจาเอ่ยว่าไม่สงสาร แต่ใจจริงสงสาร นั่นใช่เมตตา จะประกอบด้วยกรุณา คือจะมีการคิดการพูดการทำเพื่อช่วยให้เกิดความสุข เป็นกรุณาไปตามความเมตตาสงสารจริงใจ.

๐ สำหรับบุถุชนผู้ยังไม่ไกลจากกิเลส เมตตาจริงใจจะทำให้ใจสงบสุขอยู่ไม่ได้ จะต้องดิ้นรนแสวงหาทางที่จะช่วยผู้มีความทุกข์ ให้มีความสุข พ้นจากสภาพหรือฐานะที่ทำให้เป็นที่เกิดเมตตา ความดิ้นรนแสวงหาทางช่วย แม้ที่ไม่ปรากฏให้เห็นให้รู้ แต่ก็เป็นกรุณา นั่นคือกรุณาในใจ.

๐ การสวดมนต์ โดยเฉพาะในเวลาเช้าและในเวลาเย็น เป็นสิ่งที่ผู้นับถือพระพุทธศาสนาส่วนมากถือเป็นหน้าที่ กระทำเป็นกิจวัตรประจำวัน และ

หลังสวดมนต์แล้ว ไม่ว่าจะสวดยาวหรือสวดสั้น สวดมากหรือสวดน้อย ก็จะจบลงด้วยการแผ่เมตตา ตั้งใจให้ความสุข แผ่ส่วนกุศลที่ตนทำที่ตนมี แก่สรรพสัตว์ทั้งที่เป็นผู้เป็นที่รัก ผู้ไม่เป็นที่รัก ทั้งที่เป็นมิตร ทั้งที่ไม่เป็นมิตร ทั้งพรหมเทพมนุษย์สัตว์ ไม่มีที่สุดไม่มีประมาณ ความจริงใจที่จะให้กุศลให้ความสุขเช่นนี้นับได้ว่าเป็นความพยายามช่วยผ่อนคลายความทุกข์บรรดามีของสรรพสัตว์ทั้งนั้น จึงเป็นความกรุณาที่เกิดแต่ความมีเมตตาจริง แม้จะเป็นสิ่งที่ไม่ปรากฏแก่ตาแก่ใจผู้ใดอื่นก็ตาม.

๐ พระพุทธศาสนานั้นถือใจเป็นสำคัญที่สุด ถือว่าใจเป็นใหญ่ ใจเป็นประธาน ทุกสิ่งสำเร็จด้วยใจ เมตตากรุณาก็สำเร็จด้วยใจ เมตตากรุณามิได้สำเร็จด้วยอะไรอื่น ดังนั้นการให้ความช่วยเหลือต่าง ๆ แม้จะเป็นการปฏิบัติดี แต่แม้เกิดจากใจที่รู้สึกว่าเป็นหน้าที่บ้าง เป็นสิ่งที่พึงทำเพื่อรักษาหน้าตาของตนเองบ้าง เป็นการเชิดชูตนเองบ้าง มิใช่เป็นการกระทำที่เกิดจากใจที่มีความสงสาร ที่มีความปรารถนาจะให้

เกิดความสุขแก่ผู้ได้รับ เช่นนี้การกระทำนั้นก็มิใช่เป็นความเมตตากรุณา เมตตากรุณาเป็นเรื่องของใจจริง ๆ.

๐ เมตตากรุณาเป็นเรื่องของใจ เกิดอยู่ในใจ ดังนั้นตนเองเท่านั้นที่จะรู้ว่าตนมีเมตตากรุณาเพียงใดหรือไม่ คนอื่นไม่อาจรู้ใจจริงของคนอื่นได้ จึงย่อมไม่อาจรู้ได้ถูกต้องเสมอไปด้วยว่าคนนั้นคนนี้มีเมตตาหรือไม่มี ความสำคัญจึงอยู่ที่ตัวเองจะต้องเข้าใจตัวเองว่ามีจิตใจเช่นไร ใจดีหรือใจไม่ดี มีเมตตาหรือไม่มีเมตตา จะต้องไม่หลงเข้าใจตัวเองผิดจากความจริง อันจักทำให้ไม่มีโอกาสแก้ไขจิตใจตนเอง เช่นไม่มีเมตตาก็จะไม่มีโอกาสแก้ไขให้มีเมตตา อันเป็นความร่มเย็นสำคัญ ทั้งแก่จิตใจตนเองและผู้อื่นเป็นอันมาก.

๐ เมตตาเป็นความสำคัญอย่างยิ่ง ได้ให้ผลที่สำคัญที่สุดแก่โลก พระพุทธเจ้าทรงตั้งพระพุทธศาสนาได้ก็ด้วยทรงมีพระเมตตาใหญ่หลวงเป็นต้นเหตุ พระพุทธศาสนาเกิดแต่พระเมตตา เพียงเท่านี้ก็เห็นได้ชัดแจ้งแล้วว่าเมตตาเป็นเหตุที่ให้ผลยิ่งใหญ่เพียงใด.

๐ พระพุทธเจ้าทรงยิ่งด้วยพระเมตตา ปรากฏชัดด้วยพระมหากรุณาคุณ อันเป็นที่ประจักษ์ลึกซึ้งแก่จิตใจผู้นำมาใคร่ครวญทั้งหลาย พระพุทธศาสนาที่ให้ความร่มเย็นเป็นสุขพ้นพรรณนาหาได้เกิดแต่อะไรอื่น หากเกิดแต่พระมหากรุณาคุณของพระพุทธองค์โดยแท้ พระมหากรุณาที่เกิดแต่พระเมตตาท่วมท้นพระหฤทัย.

๐ พระมหากรุณาของพระพุทธเจ้านั้น ผู้มีปัญญาพึงนำมาคิดใคร่ครวญพิจารณาให้ดี ให้เห็นประจักษ์แจ้งซาบซึ้งถึงจิตใจ จักไม่เสียชาติเปล่าที่เกิดมาพบพระพุทธศาสนาของสมเด็จพระบรมศาสดาผู้ทรงสามารถนำไปถึงความพ้นทุกข์ได้จริง.

๐ พระมหากรุณาของพระพุทธเจ้านั้น ผู้มองเห็นด้วยใช้ปัญญา ด้วยใช้ความประณีตละเอียดอ่อนย่อมได้ความชื่นใจและความภูมิใจไม่มีที่เปรียบ.

๐ มีผู้ใดหรือที่มีกรุณาแม้เพียงใกล้เคียงพระมหากรุณาของพระพุทธเจ้า เพื่อทรงพยายามช่วยสัตว์โลก

ทั้งหลายให้พ้นจากทุกข์ของความเกิดความแก่ความเจ็บความตาย ทรงสละได้สิ้นทุกสิ่งทุกอย่าง ทั้งบัลลังก์ ทั้งความสุขส่วนพระองค์ ทั้งความพรั่งพร้อมสมบูรณ์บริบูรณ์ทั้งหลาย ทั้งพระชนกนาถ พระมเหสีและพระโอรส ทรงสละได้แล้วทั้งหมดเพื่อความพ้นทุกข์ของสรรพสัตว์ ที่ทรงตระหนักชัดพระหฤทัยแล้วว่าทุกชีวิตไม่มียกเว้นจะต้องตกอยู่ในห้วงแห่งทุกข์ที่ใหญ่โตมโหฬารนั้นตลอดไป แม้ไม่พบทางดำเนินหนีให้พ้น.

๐ ยามอยู่ห่างไกลจากผู้เป็นที่รัก เช่นบุตรธิดาผู้เป็นมารดาบิดาน่าจะเคยห่วงใยคิดไปนานาประการถึงความทุกข์ยากลำบากลำบนของผู้เป็นบุตรธิดาแห่งตนจนตัวเองแทบจะหาความสุขมิได้ เหตุร้ายครั้งแล้วครั้งเล่าที่เกิดห่างไกล และมีบุตรธิดาผู้ใดอยู่ในขอบข่ายที่อาจจะพลอยได้รับทุกข์ภัยร้ายแรงนั้นด้วย ผู้เป็นมารดาบิดามีหรือที่จะไม่พากันคิดวาดภาพที่น่าสะพรึงกลัวให้เกิดกับบุตรธิดาตน แม้สามารถบุกบั่นไปด้วยตนเองได้ ก็จะพากันไป เพื่อช่วยเหลือ แม้

ไม่สามารถไปได้แล้วจริง ๆ ก็จะพากันสวดมนต์ไหว้พระอย่างอกสั่นขวัญหาย เพื่อให้พระคุ้มครองผู้เป็นที่รักที่ห่วงใยของตน ที่ตนคิดว่าต้องกำลังตกอยู่ในอันตรายร้ายแรงแน่ พระพุทธเจ้าก่อนแต่จะทรงตรัสรู้ก็เช่นกัน เพราะทรงแน่พระหฤทัยแล้วว่าสัตว์ทั้งปวงจะต้องได้รับความทุกข์ทรมานจากการเกิดแก่เจ็บตาย ไม่ทรงสามารถทนรับความรู้สึกนั้นได้อย่างเป็นปกติสุข พระเมตตาท่วมท้นพระหฤทัย ซึ่งเป็นพระเมตตาจริง เหตุด้วยทรงดิ้นรนขวนขวายหาทางช่วยแก้ไขทุกข์นั้นอย่างเต็มพระสติปัญญาความสามารถ เป็นไปตามความจริงที่เมื่อมีเมตตาจริงจะต้องมีกรุณาด้วยเสมอไป เมตตากับกรุณาจะไม่แยกจากกันโดยเด็ดขาด.

๐ พระพุทธเจ้าทรงมีพระเมตตายิ่งใหญ่ พระกรุณาจึงยิ่งใหญ่ด้วย เป็นมหากรุณา และเป็นมหากรุณาที่ให้ผลสำเร็จใหญ่ยิ่งจริงแท้ ทรงดับทุกข์ของสัตว์โลกได้ดังพระหฤทัยปรารถนา สัตว์โลกจำนวนประมาณมิได้ได้รับพระมหากรุณาพ้นจากทุกข์ มากบ้างน้อยบ้าง เมื่อเดินไปในวิถีทางที่ทรงแสดงสอน

ตั้งแต่ทรงตรัสรู้ สืบมาจนทุกวันนี้ ยังมีผู้ได้รับพระมหากรุณาของพระพุทธองค์อยู่ มิว่างเว้นมิขาดหาย แม้จะเสด็จดับขันธปรินิพพานนานนักแล้ว ใกล้จะสามพันปี แต่พระมหากรุณาก็ยังมีผลสว่างไสว ดับทุกข์น้อยใหญ่ได้อยู่.

๐ ถ้าพระพุทธองค์มิใช่เป็นผู้ทรงไกลกิเลสแล้วสิ้นเชิง ผลที่เกิดแต่พระมหากรุณาที่จะดับทุกข์สัตว์โลกก็จะต้องทำให้ทรงยินดีโสมนัสพ้นจะพรรณนา แต่สมเด็จพระบรมศาสดาทรงไกลแล้วจากความยินดีและยินร้าย อันเป็นอาการของกิเลสสามกองสำคัญ คือโลภะโทสะและโมหะ นั่นคือเครื่องแสดงความทรงไกลแล้วอย่างสิ้นเชิงจากความโลภความโกรธความหลง ทรงสงบเบิกบานอยู่ด้วยอานุภาพของบรมสุขที่ผู้มีปัญญามากหลายปรารถนานัก และจักสมปรารถนาได้ด้วยการปฏิบัติธรรมที่ทรงแสดงสอนไว้ ให้เป็นการปฏิบัติธรรมสมควรแก่ธรรมจริง ไม่อ่อนแอพ่ายแพ้แก่ความโลภโกรธหลง มั่นคงศรัทธาในสมเด็จพระบรมศาสดาสัมมาสัมพุทธเจ้า และดำเนินตามไปในวิถีที่

ทรงนำไปแล้ว.

๏ พระพุทธศาสนาเกิดแต่พระมหากรุณาของพระพุทธเจ้า ที่ทรงมุ่งมั่นจะช่วยสัตว์โลกให้พ้นจากทุกข์ของความเกิดแก่เจ็บตาย ไม่มีพระมหากรุณานี้แล้วพระพุทธศาสนาไม่เกิด เราผู้มีความทุกข์ทั้งหลายจะได้ธัมมะจากที่ใดมาช่วยผ่อนคลายให้พอมีความสุขได้ มากน้อยตามควรแก่การปฏิบัติของแต่ละคน และสูงสุดจนถึงพ้นจากความทุกข์สิ้นเชิง ได้เสวยบรมสุขตลอดกาล.

๏ ไม่มีผู้ใดไม่เป็นทุกข์ ทุกคนมีความทุกข์ เพียงทุกข์มากบ้างทุกข์น้อยบ้าง เหมือนไม่มีทุกข์บ้างทั้งที่มีทุกข์อยู่ ความจริงนั้นทุกข์มีอยู่กับทุกชีวิตทุกเวลา เพียงแต่ว่าบุถุชนทั้งปวงหลงเห็นทุกข์เป็นสุข ธรรมเหนือโลกนั้นความสุขไม่มีในโลก ในโลกมีแต่ความทุกข์ และธรรมของพระพุทธศาสนาเท่านั้นที่จะดับทุกข์ให้ได้ ผู้มีปัญญาเข้าใจธรรมเหนือโลกจึงเทิดทูนพระพุทธศาสนา เทิดทูนพระบรมศาสดาผู้ทรงก่อเกิดพระพุทธศาสนา ด้วยทรงสละสิ้นทุกสิ่งทุกอย่างที่

ไม่มีผู้ใดมีความกรุณาทำได้เสมอเหมือน.

๐ พระมหากรุณาท่วมท้นพระหฤทัยทำให้พระบรมโพธิสัตว์เสด็จออกทรงพระผนวช ทรงจากพระสถานภาพของเจ้าฟ้าเจ้าแผ่นดินไปสู่ความเป็นผู้ขอ ปราศจากสิ้นทุกสิ่งทุกอย่างที่เคยทรงมี ที่ล้วนวิจิตรสูงส่งควรแก่พระองค์ผู้เป็นมกุฎราชกุมารแห่งศากยะ ใคร่ครวญให้ดี ให้ตระหนักชัดแจ้งแก่จิตใจ ในพระมหากรุณาที่ได้รับจากพระพุทธองค์ ทำให้ได้มีความไกลจากทุกข์พอสมควรอยู่ทุกวันนี้ ทรงเสียสละยิ่งใหญ่นักเพื่อความไกลทุกข์ของสัตว์โลกทั้งปวง.

๐ พระพุทธองค์ทรงมีพระบิดา ทรงมีพระมเหสี ทรงมีพระโอรส ทุกพระองค์เป็นที่รักอย่างยิ่ง ก็น่าจะเช่นเดียวกับคนทั้งหลายที่มีมารดาบิดาบุตรภริยาเป็นที่รัก ทรงสละได้สิ้นด้วยการตัดพระหฤทัยอย่างเด็ดเดี่ยว เพราะทรงมีพระเมตตาสงสารสัตว์โลกทั้งปวง ทรงมีพระมหากรุณาจะช่วยให้สัตว์โลกทั้งปวงพ้นจากความทุกข์ พึงเห็นว่าพระพุทธองค์มิได้ทรงมีพระเมตตาพระกรุณามุ่งเฉพาะพระบิดาหรือพระมเหสี

พระโอรส เห็นได้ชัดว่าเป็นเช่นนี้จริง แม้ทรงมุ่งจะทรงเมตตากรุณาเฉพาะพระบิดาพระมเหสีพระโอรส ย่อมไม่ทรงละทิ้งไปให้ทุกพระองค์ทรงเศร้าโศกเสียพระหฤทัย ย่อมทรงอยู่ใกล้ให้เป็นความสุขความชื่นชมโสมนัสในพระราชวัง การเสด็จละไปไกลพ้นตามลำพังพระองค์ โดยทรงมีความพ้นทุกข์ของสัตว์โลกทั้งปวงเป็นจุดมุ่งหมาย แสดงถึงน้ำพระหฤทัยอันไพศาลที่ทรงแผ่พระมหากรุณาไปในสัตว์โลกทั้งปวงโดยมิเจาะจง ทั้งที่ทรงพรั่งพร้อมด้วยพระบิดา พระมเหสี พระโอรส และพระประยูรญาติ ผู้เป็นที่รักยิ่งนัก และล้วนเป็นผู้ที่ทรงรักพระพุทธองค์ยิ่งนัก.

๐ พระพุทธองค์เสด็จออกทรงพระผนวชด้วยทรงมุ่งดับทุกข์ของสัตว์โลกทั้งปวง ที่มิได้ทรงรู้จัก และที่มิได้รู้จักพระพุทธองค์ การปฏิบัติที่ปรากฏนั้นเหมือนทรงมีพระหฤทัยโหดร้ายต่อพระบิดา พระมเหสี พระโอรส เพราะทรงเป็นเหตุให้ทุกพระองค์โศกเศร้าเป็นทุกข์แสนสาหัสในการพลัดพราก เหมือนไม่ทรงมีพระเมตตากรุณาในพระหฤทัยเลย จึงสามารถทอดทิ้งท่าน

ผู้มีพระคุณและผู้มีความรักความห่วงใยความภักดีเป็นที่สุดไปได้เหมือนไม่แยแส แต่แม้คิดให้ลึก คิดให้ประณีต ก็ย่อมจะได้ความเข้าใจในพระมหากรุณาว่าไม่มีขอบเขต ไม่มีอคติ ไม่มีเขาไม่มีเรา แตกต่างเป็นอันมากกับน้ำใจของบุถุชนทั้งนั้น.

๐ บุถุชนคนผู้มีกิเลสใกล้ชิดจิตใจทั้งหลายล้วนมีเขามีเรา มีเลือกสงสารเลือกให้ความช่วยเหลือ และมักจะสงสารจะช่วยเหลือพี่น้องพวกพ้องของตนเท่านั้น นั่นไม่ใช่เมตตาไม่ใช่กรุณาที่แท้จริง แตกต่างห่างไกลกับพระมหากรุณาของพระพุทธเจ้า ที่แผ่ไปถึงทั่วทุกสัตว์โลก และมากมายใหญ่ยิ่งนักหนาจนทำให้ไม่ทรงคำนึงถึงความทุกข์ยากของพระองค์เองเพื่อความพ้นทุกข์ของสัตว์โลกทรงสละพระสถานภาพแห่งกษัตริย์ลงเป็นผู้ต้องขอเขา ทรงหมดสิ้นทุกสิ่งทุกอย่าง เหลืออยู่ท่วมพระหฤทัยแต่พระมหากรุณาต่อสัตว์โลก.

๐ อันความเมตตามีอยู่ในผู้ใด หรือผู้ใดเป็นผู้มีเมตตา เมตตานั้นจะไม่มีขอบเขตเฉพาะในผู้เป็นที่รัก

ที่ชอบใจของตนเท่านั้น แม้ผู้อื่นเมตตาที่แท้จริงก็จะแผ่ไปครอบคลุมถึงได้ ดังที่น่าจะมีเมตตาที่แท้จริงเกิดขึ้นกับคนเป็นจำนวนมาก เป็นที่ประจักษ์ชัดแก่จิตใจตนเองในกรณีที่ได้รู้ได้เห็นเรื่องราวของผู้ควรได้รับความเมตตากรุณาทั้งหลาย เช่นเรื่องของเด็กขาดอาหารที่มีร่างกายซูบผอมเห็นแต่กระดูก ความเมตตาที่มีอยู่แม้เพียงในบรรดาผู้เป็นที่รักที่ชอบพอก็ขยายออกไปได้ถึงเด็กผู้เคราะห์ร้ายน่าเมตตาเหล่านั้น นั่นเพราะเมตตามีอยู่จริงในจิตใจ อาจจะอย่างไม่กว้างขวางนักในระยะเวลาหนึ่ง หรือจะอาจจะในเมื่อยังไม่มีอะไรเกิดขึ้นให้ความเมตตาแผ่ออกไป เมื่อมีเหตุเกิดขึ้นให้เมตตากระเทือน เมตตาก็จะแผ่ออกไปทันทีอย่างอัตโนมัติ มีผลให้กรุณาตามมาพร้อมกัน กรุณาจะเกิดเป็นปัญหาขึ้นพร้อมกับเมตตากระเทือนทีเดียว ว่าจะช่วยอย่างไรดีหนอ จะช่วยอย่างไรดี สำหรับผู้ไม่มีเมตตาอยู่ในจิตใจ ย่อมไม่หวั่นไหวแม้ได้รู้ได้เห็นเรื่องราวของผู้ควรได้รับความเมตตากรุณาแม้นักหนามากมายเพียงไร นี้ก็น่าจะนำมาส่องให้เห็นจิตใจตนได้ ว่ามีความเมตตาเพียงไรหรือไม่.

๐ เมตตาที่จริงแท้ในใจนั้นสั่งสมให้มากขึ้นได้ แผ่ขยายให้กว้างใหญ่ได้ จนถึงไพศาลไปทั้งโลกได้ พระพุทธองค์ทรงเป็นพยานยืนยันความจริงนี้แล้ว ทรงอบรมพระเมตตามาหลายกัปกัลป์ จนได้ทรงบรรลุพระสัมมาสัมโพธิญาณเป็นพระพุทธเจ้า เป็นความจริงที่พึงยอมรับ คือพระพุทธเจ้าทรงตรัสรู้ได้ เป็นสมเด็จพระบรมศาสดาตั้งพระพุทธศาสนาขึ้นได้ เพราะพระเมตตาและพระกรุณาเป็นจุดเริ่มต้นที่สำคัญที่สุดจริง ๆ.

๐ พระเมตตากรุณาของพระพุทธองค์เป็นความรู้สึกลึกซึ้งจริงพระหฤทัย ไม่มีอะไรอื่นอาจลบล้างให้บางเบาได้ ความเหนื่อยยากลำบากตรากตรำพระวรกายแม้มากมายนักหนาก็ไม่ทำให้ทรงเปลี่ยนพระหฤทัยกลับคืนสู่ความพรั่งพร้อมที่รออยู่ ทรงมุ่งมั่นแสวงหาทางช่วยสัตว์โลกให้พ้นทุกข์ โดยมิทรงพ่ายแพ้แก่อำนาจเย้ายวนใด ๆ ทั้งสิ้น พระมหากรุณาชนะได้ทุกสิ่งทุกอย่าง.

๐ พระมหากรุณาของพระพุทธเจ้าเป็นเหตุแห่งความสำเร็จยิ่งใหญ่ที่สุด เหนือความสำเร็จใด ๆ ที่เคยมีมา ไม่ว่าความสำเร็จของใครทั้งนั้น กรุณาของผู้ใดก็ตามย่อมให้ความสำเร็จได้เช่นเดียวกัน ตามควรแก่ความกรุณานั้น ๆ จึงพึงเห็นความสำคัญของความกรุณาให้อย่างยิ่ง ปลูกฝังให้มั่นคงในจิตใจตน ทำความเข้าใจให้ถูกต้อง ว่าความเมตตากรุณามิได้ให้ประโยชน์แก่ผู้อื่นเท่านั้น แต่จะให้ประโยชน์แก่ตนด้วย และตนจะได้รับก่อนใครทั้งหมด.

๐ พระมหากรุณาของพระพุทธเจ้าไม่เคยขาดสายไม่เคยว่างเว้น พระมหากรุณานำให้เสด็จออกทรงพระผนวช และเมื่อทรงพระผนวชแล้วก็ทรงยอมทุกข์ยากบากบั่นจนถึงที่สุดทุกวิถีทาง ทรงทำทุกอย่างแม้แทบจะทรงรักษาพระชนมชีพไว้ไม่ได้ เพียงด้วยทรงหวังว่าแต่ละวิธีนั้นอาจจะเป็นทางนำไปสู่ความพ้นทุกข์ของสัตว์โลก พระมหากรุณาบัญชาพระหฤทัยอยู่ทุกเวลาให้ทรงพากเพียรทำทุกวิถีทาง ที่ทรงหวังว่าจะเป็นเหตุให้ทรงยังความไม่มีทุกข์ให้เกิดได้.

๐ พระมหากรุณาของพระพุทธเจ้าปรากฏชัดเจน จนบังเกิดเป็นผลสำเร็จยิ่งใหญ่ เริ่มด้วยที่ทรงเห็น คือทรงเห็นคนแก่ คนเจ็บ คนตาย ตามมาด้วยทรงคิด อันประกอบพร้อมด้วยพระเมตตา คือทรงคิดถึงสัตว์โลก ทั้งปวงที่มิได้ทอดพระเนตรเห็น แต่ด้วยพระเมตตา ทรงคิดถึงได้ ทรงคิดถึงได้ดังทอดพระเนตรเห็นความ ทุกข์ทรมานนั้นจริง ดังมาปรากฏเบื้องพระพักตร์เช่น เดียวกับคนแก่คนเจ็บคนตายที่ได้ทอดพระเนตรเห็น ที่ เกิดตามความคิดอันประกอบพร้อมด้วยพระเมตตาคือ พระมหากรุณา ทรงปรารถนายิ่งนักที่จะช่วยเขาเหล่า นั้น จะต้องทรงช่วยให้ได้ ทรงมุ่งมั่นเช่นนี้.

๐ ผู้มีปัญญา มีจิตใจละเอียดอ่อน เมื่อมาระลึก ถึงพระพุทธองค์ตามความเป็นจริง เห็นถนัดชัดเจนซึ่ง พระหฤทัยอันเต็มเปี่ยมด้วยพระมหากรุณา ย่อมปีติ ตื่นตันและภาคภูมิใจเป็นล้นพ้น ที่ได้มารู้จักพระพุทธ องค์ แม้เพียงจากพระพุทธประวัติ แม้เพียงจากพระ ธรรมคำสอน แม้ไม่มีวาสนาได้เห็นพระพักตร์ได้สดับ พระสุรเสียงทรงปลอบโยนอบรมให้ผู้มีชีวิตขื่นขมระทม

ทุกข์ได้ผ่อนคลาย ให้ได้เห็นแสงสว่างส่องทางระหว่างวนเวียนระหกระเหินอยู่ในสังสารวัฏ การระลึกถึงพระพุทธองค์เช่นนี้เป็นพุทธานุสติที่จักเป็นคุณสูงยิ่งแก่จิตใจ ความสุขพ้นคำพรรณนาใดจักเกิดมี จึงเป็นสิ่งที่พุทธศาสนิกหรือผู้ปรารถนาความเป็นมงคลแก่จิตใจพึงพยายามให้ได้ไปเป็นสมบัติวิเศษแห่งตนทุกคนหมด.

๐ อันภาษาสำหรับทุกคนไม่เหมือนกัน อย่างหนึ่งอาจเป็นความประทับจับใจอย่างลึกซึ้งสำหรับคนหนึ่งหรือหมู่คณะหนึ่ง แต่ไม่เป็นสำหรับอีกคนหนึ่งหรืออีกหมู่คณะหนึ่ง ทั้งๆ ที่มุ่งในสิ่งเดียวกัน ในความหมายเดียวกัน ดังนั้นเมื่อนึกถึงพระพุทธองค์จึงคงต้องมีการนึกที่ไม่เหมือนกัน ใช้การบรรยายความรู้สึกนึกคิดที่ไม่เหมือนกัน บางคนใช้ว่าพระพุทธองค์สูงส่งนัก บางคนใช้ว่าพระพุทธองค์น่ารัก บางคนใช้ว่าพระพุทธองค์ดีไม่มีใครเทียบได้ บางคนใช้ว่ารักพระพุทธองค์ที่สุด บางคนใช้ว่าคิดถึงพระพุทธองค์ทุกลมหายใจเข้าออก บางคนใช้ว่าพระพุทธองค์ทรง

เป็นที่ชื่นใจไม่มีเหมือน บางคนใช้ว่าพระพุทธองค์ฉลาดที่สุดในโลก ฉลาดกว่ามนุษย์และฉลาดกว่าเทวดาด้วย บางคนใช้ว่าจะหาใครรักเรารักโลกเท่าพระพุทธองค์ไม่มีแล้ว คำพรรณนาความรู้สึกของมนุษย์นั้นมีมากมาย มากกว่าที่นำมายกเป็นตัวอย่างหลายเท่านัก ฉะนั้น ไม่ควรคำนึงถึงคำที่ต่างคนต่างนำมาใช้ และโต้เถียงให้บาดหมางกัน เพียงให้เกิดความซาบซึ้งจับใจจริงเท่านั้นเป็นอันถูกต้อง เป็นอันยังประโยชน์ให้เกิดได้ ทั้งแก่ตนเอง และอาจจะแผ่ไกลไปถึงผู้ที่มีความเข้าใจในถ้อยคำที่นำมาใช้ตรงกัน พึงเห็นความสำคัญให้ถูกต้องจึงจะไม่เป็นโทษ จึงจะสำเร็จประโยชน์ในการเทิดทูนพระพุทธศาสนา.

๐ อันการระลึกถึงพระมหากรุณาของพระพุทธองค์นั้น ไม่ว่าจะหยิบยกเรื่องใดขึ้นมาก็ตาม แม้ใช้ความประณีตละเอียดอ่อนแห่งจิตใจในการคิดนึก ย่อมได้ความรู้สึกจริงใจ ว่าทุกเรื่องแสดงแจ้งชัดถึงพระมหากรุณา การทรงสละพระสถานภาพที่สูงสุดลงสู่ความเป็นผู้ขอที่ยากแค้นแสนเข็ญ นี้ก็เป็นพระมหากรุณาที่

ยิ่งคิดไปก็ยิ่งเป็นหนี้พระมหากรุณา ที่ยังพอจะหาความสุขกันได้บ้างในท่ามกลางความทุกข์ทั้งโลกนี้ ก็มิใช่เพราะอะไรอื่น เพราะพระมหากรุณาของพระพุทธองค์แท้ ๆ ที่ทรงมุ่งให้เกิดประโยชน์ ให้ความเกื้อกูลและให้ความสุขแก่โลก จึงทรงมุ่งมั่นแสวงทางจนทรงพบและทรงแสดงไว้ ให้สัตว์โลกที่กรรมชั่วไม่หนักจนเกินไปพากันได้รับอยู่ ได้เป็นสุขแจ่มใสอยู่ พึงนึกไว้ให้เสมอในพระมหากรุณานี้ ที่เป็นจริง ให้ผลแล้วจริงและจะให้ผลจริงตลอดไป ตราบเท่าที่ยังไม่พากันละเลยทอดทิ้งคำสอนของพระพุทธองค์.

๐ เมื่อพระพุทธองค์เสด็จออกจากเวียงวังใหม่ ๆ นั้น ยังทรงติดอยู่กับความพรั่งพร้อมงดงาม พระกระยาหารที่ทรงขอได้ด้วยการออกรับบาตรนั้นมิได้เป็นอาหารที่ได้รับการแต่งมาอย่างประณีตในภาชนะงดงามเช่นที่ทรงเคยในปราสาทราชวัง แต่กลับเป็นอาหารที่ปนเปกันมาในภาชนะเดียว นึกภาพก็คงเข้าใจด้วยกันทุกคน ว่าเป็นสิ่งน่ารังเกียจเพียงไรสำหรับท่านผู้เคยอยู่ในเครื่องแวดล้อมสูงส่งที่สุดเช่นพระพุทธ

องค์ ในพุทธประวัติกล่าวว่าเมื่อทอดพระเนตรเห็นลักษณะของอาหารที่ทรงเตรียมจะเสวย ประทับเปิดออกแล้ว ตั้งพระหฤทัยจะเสวยแล้ว แต่ก็เสวยไม่ได้ แม้จะให้ได้ความเข้าใจความรู้สึกของพระพุทธองค์ก็ให้ทดลองด้วยตนเองได้ ไม่ถึงกับต้องหาของจริงมาเตรียมรับประทานก็ได้ เพียงนึกภาพอะไรต่อมิอะไรที่ปนเปกันอยู่ในจานอาหาร พร้อมทั้งสีกลิ่นและรูปร่างของอาหารเหล่านั้นที่ทรงได้มาจากคนยากคนจนทั้งสิ้น ก็คงได้ความรู้สึกในอาหารนั้นเพียงพอจะทำให้เข้าถึงพระหฤทัยพระพุทธองค์ น่าจะซาบซึ้งในพระมหากรุณาที่ทรงยอมเสียสละถึงเพียงนั้น เพื่อผู้ที่มิใช่พระญาติพระวงศ์ แต่เพื่อโลก เพื่อเรา.

๐ เมื่อเสด็จอยู่ในเวียงวัง พระพุทธองค์ทรงพร้อมพรั่งด้วยความสะดวกสบาย ริ้นทั้งหลายมิได้ไต่ไรทั้งหลายมิได้ตอม ทรงอยู่ในความทะนุถนอมกล่อมเกลี้ยงเพียงอยู่ในสวรรค์วิมาน แต่เมื่อทรงมุ่งมั่นจะประทานความพ้นทุกข์ให้แก่สัตว์โลกทั้งหลาย ก็ทรงยอมลำบากตรากตรำพระวรกายไม่ย่อท้อ เป็นไปเช่นที่เรียกว่านอน

กลางดินกินกลางทราย ที่นอนหมอนมุ้งมิได้มี ผู้รับทราบเรื่องนี้เพียงผ่าน ๆ ไป ย่อมไม่ได้รับความซาบซึ้ง ย่อมไม่เข้าถึงพระหฤทัยว่ายิ่งใหญ่นักหนา ควรแก่ความเทิดทูนบูชาเหนือผู้ใดอื่น ทรงเสียสละยิ่งใหญ่เพื่อให้เรามีความทุกข์น้อยลงได้ และไม่มีความทุกข์หลงเหลืออยู่อีกเลยก็ได้ ทรงทำสำเร็จแล้ว มีผู้โดยเสด็จพ้นทุกข์อย่างสิ้นเชิงแล้วเป็นจำนวนไม่น้อย ตั้งแต่ยังทรงดำรงพระชนม์ชีพอยู่ สืบมาจนถึงทุกวันนี้ที่ผู้ปฏิบัติธรรมสมควรแก่ธรรมยังมีอยู่ ได้เป็นผู้ไกลกิเลสน้อยบ้างมากบ้าง จนถึงสิ้นเชิงบ้าง นึกถึงพระมหากรุณาให้ลึกซึ้งเถิด อย่าปล่อยให้ผ่านไปอย่างหยาบ ๆ เลย จะน่าเสียดายความสูญเสียของตนเองนัก เพราะเป็นการสูญเสียที่ยิ่งใหญ่เหลือเกิน.

๐ แม้พระพุทธองค์จะเสด็จดับขันธปรินิพพานไปเกือบสามพันปีแล้ว ความเสียสละอันสูงส่งของพระพุทธองค์ยังทรงอานุภาพยิ่งใหญ่ ผู้ไม่มืดบอดจนเกินไปย่อมไม่ปฏิเสธคำสอนของพระพุทธองค์ ว่าเป็นธรรมสำคัญยิ่งสำหรับทุกชีวิต รับสั่งอย่างไร อย่างนั้นมีความ

สำคัญลุ่มลึกจริง เพียงแต่ว่าปัญญาของผู้ใดจะเจาะแทงเข้าไปได้ลึกหรือตื้นเพียงใด เมื่อได้มาพบพระธรรมคำสอนของพระพุทธองค์แล้ว จึงพึงตั้งใจอบรมปัญญาเพื่อให้สามารถเข้าใจได้ลึกซึ้ง จนถึงสามารถปฏิบัติได้ผลสูงขึ้นเป็นลำดับ ได้พ้นความทุกข์ที่มีเต็มไปทุกแห่งหนได้เป็นลำดับ จนถึงไม่ต้องพบทุกข์อีกเลย.

๐ การพยายามช่วยตนเองให้พ้นทุกข์ด้วยการปฏิบัติตามที่พระพุทธองค์ทรงสอน นับได้ว่าเป็นการกรุณาตนเอง และเป็นการกรุณาผู้อื่นอีกด้วย พระพุทธองค์ทรงมีพระมหากรุณาต่อสัตว์โลกจึงได้ทรงบรรลุพระสัมมาสัมโพธิญาณ ทรงตรัสเป็นพระพุทธเจ้า ผู้มีกรุณาต่อตนเองต้องพากเพียรพยายามปฏิบัติตามที่ทรงสอนให้จริงจัง จึงจะประสบความสำเร็จ ช่วยตนเองให้พ้นทุกข์ได้.

๐ ผู้ที่ช่วยตนเองให้พ้นทุกข์ได้นั้นย่อมสามารถช่วยผู้อื่นไปพร้อมกันด้วย ให้ผู้อื่นได้พลอยมีส่วนแห่งความร่มเย็นเป็นสุขไปด้วย เพราะผู้ไม่มีทุกข์เพียงไรคือผู้ไกลจากกิเลสเพียงนั้น ความโลภความโกรธความ

หลงไกลจากใจเพียงนั้น อันผู้มีความโลภความโกรธความหลงบางเบา คือผู้ให้โทษผู้อื่นบางเบาด้วย นั่นก็คือไม่มีความร้อนของกิเลสแผดเผาจิตใจตนเองให้ร้อน ความร้อนนั้นเข้าใกล้ผู้ใดย่อมทำให้ผู้นั้นร้อนแน่ ไม่ร้อนแต่เพียงตัวเองเท่านั้น.

๐ พระพุทธองค์ก่อนแต่จะทรงเป็นผู้ไกลความร้อนของกิเลสแล้วอย่างสิ้นเชิง ได้ทรงพยายามทุกวิถีทางเพื่อนำพระองค์เองให้ไกลจากความร้อน เมื่อทรงบรรลุจุดมุ่งหมายอันสูงสุดแล้ว ด้วยพระมหากรุณาที่ตั้งไว้แต่ต้น จึงทรงเริ่มแสดงทางที่ทรงพระดำเนินผ่านแล้วนั้น เพื่อให้สัตว์โลกทั้งหลายได้ดำเนินตาม ได้ไกลพ้นจากกิเลสเครื่องเศร้าหมองของใจ เครื่องนำความทุกข์ความร้อนให้เกิดทุกเวลาไปไม่หยุดยั้ง ทางที่ทรงแสดงเพื่อความพ้นทุกข์เป็นทางที่เดินยากยิ่งนักสำหรับคนทั้งหลาย แม้พระพุทธองค์กว่าจะทรงค้นพบได้ก็ทรงลำบากนักหนา ทรงทราบอยู่ว่าจะต้องทรงลำบากเหนื่อยยากต่อไปอีกเป็นอันมาก หากจะทรงนำธรรมที่ทรงตรัสรู้ออกอบรมสั่งสอน อันพระองค์เองนั้นไม่

ว่าจะทรงสอนหรือไม่ทรงสอน ก็ทรงพ้นแล้วแน่นอนจากความทุกข์ความร้อนของความต้องเวียนว่ายตายเกิดต่อไปไม่จบสิ้น แต่แม้จะทรงประจักษ์พระหฤทัยดีถึงความเหนื่อยยากยิ่งนักที่จะทรงแสดงสอน แต่พระมหากรุณาท่วมท้นก็ทำให้ทรงพร้อมที่จะทรงเหนื่อยยาก ผู้เป็นมารดาบิดา แม้ปรารถนาจะให้เข้าถึงพระหฤทัยเพียงสมควร ก็พึงนึกถึงความเหนื่อยยากทั้งกายใจของตนเองที่ต้องทำทุกสิ่งทุกอย่างเพื่อเลี้ยงดูอบรมสั่งสอนบุตรธิดาผู้เป็นที่รักดังชีวิต ความกรุณาของผู้เป็นมารดาบิดาต่อบุตรธิดานั้นคนทั้งหลายไม่เข้าใจชัดแจ้ง นอกจากจะพยายามเข้าใจให้เต็มที่ พระมหากรุณาของพระพุทธองค์ต่อสัตว์โลกทั้งปวงก็เช่นกันยากที่คนทั้งนั้นจะเข้าใจ เพราะมหัศจรรย์ยิ่งใหญ่นักผู้มีปัญญาจึงรักที่จะใคร่ครวญมิได้ว่างเว้น จนเป็นที่ประจักษ์ซาบซึ้งถึงใจในพระมหากรุณา.

๐ พระพุทธองค์ทรงยิ่งด้วยพระมหากรุณาจริงตลอดพระชนมชีพพระมหากรุณาปรากฏมิได้ว่างเว้นที่เป็นพระมหากรุณาครั้งสุดท้ายก่อนแต่จะเสด็จดับ

ขันธปรินิพพานนั้นทรงแสดงต่อนายจุนทะ ผู้ถวายอาหารอันเป็นพิษ ซึ่งแน่นอนที่นายจุนทะหาได้รู้ไม่ แต่พระพุทธองค์ทรงทราบ เมื่อทรงรับประเคนและทรงตักสุกรมัททวะอาหารจานนั้นแล้ว ทรงสั่งนายจุนทะมิให้ประเคนพระรูปอื่นต่อไป ให้นำไปฝังเสีย ทรงลงพระโลหิตเพราะเสวยอาหารนั้น และเสด็จดับขันธปรินิพพาน ขณะเสด็จพุทธดำเนินต่อไปไม่ไหวแล้ว ทรงนึกถึงนายจุนทะ ว่าจะต้องเศร้าเสียใจยิ่งนักเมื่อได้ทราบว่าพระพุทธองค์เสวยอาหารเป็นพิษของเขาก่อนนิพพาน ผู้คนทั้งหลายที่ทราบก็จะพากันกล่าวโทษนายจุนทะ พระมหากรุณาทำให้ไม่ทรงนิ่งนอนพระหฤทัยได้ รับสั่งบอกพระอานนท์ให้ไปปลอบนายจุนทะไม่ให้เสียใจ โดยรับสั่งว่าผู้ถวายอาหารมื้อสุดท้ายได้กุศลเสมอกับผู้ถวายอาหารมื้อก่อนที่จะทรงตรัสรู้พระอนุตรสัมมาสัมโพธิญาณ เรื่องนี้อย่าสักแต่เพียงว่ารับรู้แล้วปล่อยให้ผ่านหูผ่านใจไปเฉย ๆ แต่ควรคิดให้เกิดคุณแก่จิตใจ.

๐ การคิดถึงคุณงามความดีของผู้ใดก็ตามเป็นคุณแก่จิตใจผู้คิดอยู่แล้ว แต่การคิดถึงพระมหากรุณา

ของพระพุทธเจ้า ยิ่งเป็นคุณแก่ผู้คิดอย่างประมาณมิได้ ผู้ซาบซึ้งอยู่ในพระมหากรุณาของพระพุทธเจ้า ย่อมได้รับความรู้สึกอันเป็นคุณยิ่งนั้นด้วยตนเอง ความดีนานาประการจักเกิดแก่ตนได้ด้วยอานุภาพแห่งความซาบซึ้งในพระมหากรุณาคุณ ผู้ยังไม่ได้รับด้วยตนเอง พึงพยายามเป็นผู้รับให้ได้ การจะทบทวนคิดให้ตระหนักชัดในพระมหากรุณาของพระพุทธองค์มิใช่สิ่งที่สุดวิสัย และก็ไม่ยากนักหนา ไม่ถึงกับจนจะน่าท้อแท้ และแม้เริ่มใส่ใจให้จริงจังในเรื่องนี้ ก็จะได้รับความชื่นใจอบอุ่นใจเป็นลำดับ ที่เป็นผู้มีบุญได้มาพบพระพุทธศาสนา ได้มาพบพระพุทธเจ้า.

๐ เราต่างเป็นตัวเป็นตนขึ้นมาเพราะพระพุทธศาสนาจริง ๆ ดีได้เพียงนี้ไม่ดีน้อยกว่านี้เพราะพระพุทธศาสนา ร้ายเพียงเท่านี้ไม่ร้ายมากไปกว่านี้เพราะพระพุทธศาสนา ถ้าไม่อยู่ในแวดวงโอบอ้อมอย่างดีที่สุดของพระพุทธศาสนาเราจะไม่เป็นเช่นนี้.

๐ พุทธศาสนสุภาษิตบทหนึ่งกล่าวไว้มีความว่า "ถ้ารู้ว่าตนเป็นที่รัก ก็ควรรักษาตนนั้นให้ดี" เป็นการ

เตือนด้วยคำอันไพเราะยิ่งนัก ควรนักที่จะได้รับความสนใจอย่างยิ่ง ถ้ารู้ว่าตนเป็นที่รัก ก็ควรรักษาตนนั้นให้ดี ขอให้ทบทวนคำเตือนนี้ให้เสมอ จะรู้สึกว่าเป็นคำเตือนที่สุภาพอ่อนโยน ไพเราะลึกซึ้ง เปี่ยมด้วยเมตตา เมื่อทบทวนคำเตือนนี้แล้ว ก็น่าจะนึกเลยไปให้ได้ความเข้าใจ ว่าท่านผู้กล่าวคำเตือนได้เช่นนี้ต้องมีจิตใจสูงส่งมีเมตตาปรารถนาดีอย่างที่สุดต่อเราทุกคน จึงควรเทิดทูนความเมตตาของท่าน ให้ความสนใจและปฏิบัติให้เป็นไปตามคำของท่าน เพื่อเป็นการแสดงกตัญญูกตเวทีตอบแทนพระคุณและน้ำใจงดงามที่ท่านมีต่อเราทั้งหลาย และท่านผู้นั้นคือพระพุทธเจ้า.

๐ เรารักตัวเรา คนอื่นก็รักตัวเขา เราไม่อยากให้ใครทำเช่นไรกับเรา คนอื่นก็ไม่อยากให้เราทำเช่นนั้นกับเขา เราอยากให้คนอื่นทำดีกับเราอย่างไร คนอื่นก็อยากให้เราทำดีกับเขาอย่างนั้น ขอให้พยายามคิดถึงความจริงนี้ให้บ่อยที่สุดเท่าที่จะมีสตินึกได้ จะเป็นคุณแก่ตนเองอย่างยิ่ง การคิดพูดทำทั้งหมดจะเป็นไปอย่างดีที่สุด ไม่เป็นการทำร้ายผู้อื่น ไม่เป็นการ

เบียดเบียนผู้อื่น.

๐ การสามารถรักษาจิตใจ รักษาวาจา รักษาการกระทำ ให้เป็นไปเพื่อไม่ก่อทุกข์โทษภัยแก่ผู้อื่น ไม่เรียกว่าเป็นการทำเพื่อผู้อื่น ไม่เรียกว่าเป็นการถือผู้อื่นว่าเป็นที่รักของตน แต่เป็นการทำเพื่อตนเอง เป็นการถือว่าตนเป็นที่รักของตนอย่างยิ่ง ไม่มีความรักอื่นเสมอด้วยความรักตน.

๐ ผู้ที่สามารถรักษากายวาจาใจตนให้ดีได้นั้น ก็คือผู้ที่รักตนอย่างยิ่งนั่นเอง เพราะรักตนอย่างยิ่งจึงประพฤติดีปฏิบัติดีเพื่อให้ตนเป็นคนดี ผู้ที่ถือเอาการได้มาด้วยวิธีต่าง ๆ ไม่เลือกสุจริตทุจริตไม่ใช่คนรักตนเอง ผู้ที่มีกิริยาวาจาหยาบคายก้าวร้าวทิ่มแทงหลอกลวงไม่ใช่คนรักตนเอง ไม่ใช่คนที่จะทำให้ตนเองสวัสดีได้ ตรงกันข้ามที่ทำเช่นนั้นเป็นการไม่รักตน แม้ตนจะคิดว่าเป็นการที่ทำเพราะไม่รักผู้อื่นก็ตาม แต่ความจริงแท้เป็นการไม่รักตน เป็นการทำให้ตนต่ำทราม.

๐ เมื่อจะคิดชั่วพูดชั่วทำชั่วเมื่อใด ขอให้นึกถึงตนเอง นึกว่าตนเป็นที่รักของตน จึงไม่ควรทำลายตนเหมือนตนเป็นที่รังเกียจเกลียดชังอย่างยิ่งจนถึงต้องทำลายเสีย การคิดชั่วพูดชั่วทำชั่วเป็นการทำลายตนอย่างแน่แท้.

๐ สังคมแห่งมนุษยชาติบางคราวสงบเย็น บางคราวเดือดร้อนวุ่นวาย ก็เพราะมีความดีความชั่วเป็นปัจจัยสำคัญ พระพุทธศาสนาจึงมุ่งแนะนำสั่งสอนให้ประกอบความดีละเว้นความชั่ว และอบรมจิตใจให้ผ่องแผ้ว ซึ่งจะผลักดันให้ทำความดี ส่วนจิตใจชั่วทรามย่อมนำให้สร้างความชั่วเสียหายทั้งแก่ตนเองทั้งแก่ผู้อื่น.

๐ ทุกชีวิตมีเวลาจำกัด อย่างมากไม่เกินร้อยปีก็จะต้องละร่างนี้ละโลกนี้ไป อย่าผัดวันประกันพรุ่งที่จะทำความดี เพราะถ้าสายเกินไปเมื่อไร ก็ตนเองนั่นแหละจะต้องได้เสวยผลของการไม่กระทำกรรมดี ไม่มีผู้ใดอื่นจะรับผลของความดีความชั่วที่ตนเองทำไว้

เจ้าตัวเองเท่านั้นจักเป็นผู้รับผลของความดีความชั่วที่ตนทำ.

๐ ความดีก็ตาม ความชั่วก็ตาม เป็นสิ่งที่ทำได้ทุกเวลา แต่จะทำสองอย่างพร้อมกันไม่ได้ ต้องทำทีละอย่าง จึงต้องตัดสินใจเลือกว่าจะทำอย่างไหน จะทำความดีหรือจะทำความชั่ว อย่ามีใจอ่อนแอโลเล เพราะจะทำให้พ่ายแพ้ต่ออำนาจของความชั่ว ยอมให้ความชั่วมีอำนาจแย่งเวลาที่ควรทำความดีไปเสีย ซึ่งไม่สมควรอย่างยิ่ง จะเป็นการแสวงหาทุกข์โทษภัยใส่ตัวอย่างไม่น่าทำ.

๐ พุทธศาสนสุภาษิตบทหนึ่งกล่าวไว้แปลความว่า "ตนเทียวเป็นคติของตน" คือตนนั้นแหละจักเป็นผู้พาตนเองไป ไปดีไปชั่ว ไปสว่างไปมืด ไปอย่างไรก็ได้ทั้งนั้นแล้วแต่ตนจะพาตนเองไป ที่มักกล่าวกันว่าคนนั้นพาคนนี้ไปดีไปไม่ดีนั้น ไม่ถูกต้องตามความจริง ไม่มีผู้ใดจะพาใครไปไหนได้ นอกจากเจ้าตัวเองจะเป็นผู้พาตัวเองไป ผู้อื่นเป็นเพียงส่วนประกอบเท่านั้น.

๐ แม้ตัวเองไม่พาตัวเองไปดีแล้ว ก็ไม่มีผู้ใดอื่นจะสามารถพาไปดีได้อย่างแน่นอน หรือแม้ตัวเองไม่พาตัวเองไปชั่วแล้ว ก็ไม่มีผู้ใดอื่นจะสามารถพาไปชั่วได้อย่างแน่นอน เช่นมีผู้มาชวนให้ทำบุญ แม้ตัวเองไม่ทำตาม ก็จะไม่ได้ทำบุญ หรือมีผู้มาชวนให้ทำบาป แม้ตัวเองไม่ทำตาม ก็จะไม่ได้ทำบาป ไม่ว่าในเรื่องใดทั้งนั้นถ้าตัวเองไม่เห็นดีเห็นงามตามไปด้วยแล้ว ไม่ทำตามแล้ว ก็จะไม่มีผู้ใดมานำได้ ตนเองเท่านั้นจักนำตนเองไปได้ทุกที่ทุกทาง ทั้งที่ดีทั้งที่ชั่ว ตนเองจึงสำคัญนัก ตนจึงเป็นคติของตนจริง.

๐ ทุกคนควรตั้งปัญหาถามตนเอง ว่าชอบจะพาตนเองไปสู่ที่ดีหรือไปสู่ที่ชั่ว ไปสู่ที่สว่างหรือไปสู่ที่มืด คำตอบน่าจะตรงกันทั้งหมด ว่าทุกคนชอบจะพาตนไปสู่ที่ดีที่สว่าง ไม่ใช่ไปสู่ที่ชั่วไปสู่ที่มืด เมื่อรู้คำตอบปัญหาเช่นนี้ก็ต้องรู้ต่อไป ว่าผู้นำคือตนเองนั้นจะต้องรู้ทางไปสู่ที่ดีที่สว่างให้ถนัดชัดแจ้งถูกต้อง ไม่เช่นนั้นก็จะพาตนไปไม่ถูกต้องดังปรารถนา นั่นก็คือต้องรู้ว่าทำอย่างไรจึงจะไปสู่ที่ดีที่สว่าง ไม่หลงไปสู่ที่ชั่วที่มืด.

๐ เราเป็นพุทธศาสนิก มีโอกาสดีอย่างยิ่ง มีโอกาสดีกว่าผู้อื่น พระพุทธศาสนาแสดงทางดีทางสว่างไว้ชัดแจ้งละเอียดลออ ดีน้อยดีมาก สว่างน้อยสว่างมาก มีแสดงไว้แจ้งชัดในพระพุทธศาสนา พระพุทธเจ้าผู้ทรงตรัสรู้แล้วทรงเห็นแจ้งทุกสิ่งทุกอย่าง ได้ทรงมีพระมหากรุณาแสดงไว้เพื่อพุทธศาสนิกได้ดำเนินตามรอยพระพุทธบาทได้ถูกต้อง ได้ไปถึงที่ดีที่สว่างโดยไม่ต้องคลำทางด้วยตนเองให้ลำบาก สำคัญที่ว่าพุทธศาสนิกจะต้องศึกษาพระธรรมคำที่พระพุทธองค์ทรงสอน ต้องปฏิบัติตาม.

๐ พระพุทธองค์ทรงตามประทีปไว้แล้ว ให้เราเห็นทางดำเนินไปสู่ที่ดีที่พ้นทุกข์ เราจงอย่าปิดตา จงลืมตาดูแสงประทีปนั้น ให้เห็นทางที่สว่างด้วยแสงแห่งพระมหากรุณา แล้วพากันน้อมรับพระมหากรุณานั้นดำเนินไปตามทางที่สว่าง จักไม่พบอันตรายที่ย่อมแอบแฝงอยู่ในความมืด ความสำคัญจึงมิได้อยู่ที่แสงประทีปซึ่งพระพุทธองค์ทรงจุดประทานไว้ด้วยพระมหากรุณาเท่านั้น แต่ต้องอยู่ที่ตนเองของทุกคนด้วย ถ้าพากันปิดตาไม่แลให้เห็นแสงประทีป ก็อาจจะเดิน

ไปสู่ที่มืดที่ชั่วที่มีอันตรายร้อยแปดประการได้ แต่ถ้าพากันลืมตาขึ้น ดูให้เห็นทางอันสว่างไสวแล้วเดินไปตามทางนั้น ก็ย่อมจะเดินไปสู่ที่สว่าง ไปสู่ที่ดีพ้นภยันตรายมากมีทั้งหลาย.

๐ ไม่มีผู้ใดปรารถนาจะมีหนทางชีวิตที่มืด มีแต่ปรารถนาหนทางชีวิตที่สว่าง ดังนั้นต้องอบรมตนให้รู้จักทาง ทางมืดก็ให้รู้ ทางสว่างก็ให้รู้ ทางไปสู่ที่มืดก็ให้รู้ ทางไปสู่ที่สว่างก็ให้รู้ รู้ทางแล้วยังไม่พอต้องศึกษาวิธีเดินทางให้ดีด้วย เดินทางสว่างนั้นท่านเดินกันอย่างไรต้องศึกษาให้ดี เดินอย่างไรจะเป็นการเดินทางมืด และต้องรู้ว่าขึ้นชื่อว่าทางมืดต้องมีอันตรายแอบแฝงอยู่อย่างไม่ต้องสงสัย ไม่พึงเดินไปอย่างส่งเดชอบรมใจให้ดี ให้ตาสว่าง จะได้เดินถูกทาง สามารถนำไปดีได้ ทำตนให้เป็นคติคือทางที่ดีของตนได้.

๐ ความรังเกียจหรือความนิยมยกย่องที่คนชั่วและคนดีได้รับเป็นผลแห่งกรรมของตน ไม่ใช่เป็นอะไรอื่น ความรังเกียจที่คนชั่วได้รับเป็นผลแห่งกรรมชั่ว ความนิยมยกย่องที่คนดีได้รับเป็นผลแห่งกรรมดี คน

ทั้งหลายรวมทั้งตัวเราทุกคนเป็นเครื่องมือของกรรม ที่จะเป็นเหตุให้ผลของกรรมชั่วและผลของกรรมดีปรากฏชัดเจนขึ้นเท่านั้น.

๏ ผู้มีปัญญาไม่นิยมคำว่าชั่วช่างชีดีช่างสงฆ์ เพราะเป็นความไม่ถูกต้อง ความเสื่อมทั้งหลายเกิดจากความนิยมนี้ได้มากมาย.

๏ แม้ทำความเข้าใจที่ถูกต้องให้เกิดขึ้นในจิตใจตนได้แล้ว การปฏิบัติที่ถูกต้องก็ย่อมจะต้องตามมาอย่างแน่นอน เพราะใจเป็นใหญ่ ใจเป็นประธาน ทุกสิ่งสำเร็จด้วยใจ คือทุกสิ่งเป็นไปตามอำนาจความเห็นถูกเห็นผิดของใจ การอบรมความเห็นให้ถูก ให้เป็นสัมมาทิฐิความเห็นชอบ ไม่ให้เป็นมิจฉาทิฐิความเห็นผิด จึงเป็นความสำคัญที่สุดของผู้ยินดีในความถูกต้อง.

๏ ใจของเราทุกคนนี้สำคัญนัก สติก็สำคัญนัก ปัญญาก็สำคัญนัก เมตตากรุณาก็สำคัญนัก ทั้งหมดนี้ไม่ควรแยกจากกัน มีใจก็ต้องให้มีสติ ต้องให้มีปัญญา ต้องให้มีเมตตากรุณา ประคับประคองกัน

ไปให้เสมอ อย่าให้มีสิ่งอื่นนอกจากสติปัญญาและเมตตากรุณาเข้ากำกับใจ สติและปัญญาพร้อมเมตตากรุณานั้นเมื่อเป็นอันหนึ่งอันเดียวกับใจจะทำให้ใจมีสัมมาทิฐิความเห็นชอบได้ ตรงกันข้าม แม้ใจขาดสติปัญญาและเมตตากรุณาก็จะทำให้ใจมีมิจฉาทิฐิความเห็นผิดได้ง่าย.

๐ สติ ปัญญา และเมตตากรุณา เป็นความสำคัญอย่างยิ่งของทุกคน เป็นสิ่งช่วยให้คนเป็นคนอย่างสมบูรณ์ขึ้น งามพร้อมขึ้น จึงพึงเพิ่มพูนทั้งสติ ปัญญา และเมตตากรุณา ซึ่งสามารถอบรมได้พร้อมกัน ให้เกิดผลเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันได้ ก่อนจะพูดจะทำอะไร พึงมีสติรู้ว่าแม้พูดแม้ทำลงไป จะเกิดผลอะไรตามมา เป็นความเสียหายแก่ผู้ใดหรือไม่ ต้องใช้ปัญญาในตอนนี้ให้พอเหมาะพอควร พร้อมทั้งใช้เมตตากรุณาให้ถูกต้อง เว้นการพูดการทำที่จะเป็นเหตุแห่งความกระทบกระเทือนใจผู้ฟังโดยไม่จำเป็น พระพุทธเจ้าทรงยิ่งด้วยพระมหากรุณา ทรงตั้งพระพุทธศาสนาอันเป็นศาสนาเพื่อจิตใจ ผู้เป็นพุทธศาสนิก

พึงคำนึงถึงความจริงนี้ให้อย่างยิ่ง จะคิดจะพูดจะทำอะไรมีสตินึกถึงจิตใจผู้เกี่ยวข้องทั้งหลาย อย่าให้ได้รับความชอกช้ำโดยไม่จำเป็น.

๐ พระพุทธศาสนาเป็นศาสนาเพื่อจิตใจโดยแท้ เป็นศาสนาที่ทะนุถนอมจิตใจเป็นอย่างยิ่ง มุ่งพิทักษ์รักษาจิตใจให้ห่างไกลจากความเศร้าหมองทั้งปวง อันจักเกิดแต่ความโลภความโกรธความหลง.

๐ ศึกษาพระพุทธศาสนาให้รู้จักจริง ก็จะเห็นพระพุทธเจ้า ว่าทรงมีพระหฤทัยละเอียดอ่อนและสูงส่งเหนือผู้อื่นทั้งปวง ความอ่อนโยนประณีตแห่งพระหฤทัยทำให้ทรงเอื้ออาทรถึงจิตใจสัตว์โลกทั้งหลาย ทรงแสดงความทะนุถนอมห่วงใยสัตว์น้อยใหญ่ไว้แจ้งชัด สารพัดที่ทรงตรัสรู้อันจักเป็นวิธีปกป้องจิตใจของสัตว์โลก สมเด็จพระบรมศาสดาทรงพระมหากรุณาพร่ำชี้แจงแสดงสอนตลอดพระชนม์ชีพที่บริสุทธิ์ผ่องแผ้ว เช่นนี้แล้วไม่ควรหรือที่พุทธศาสนิกทุกถ้วนหน้าจะตั้งใจสนองพระมหากรุณาเต็มสติปัญญาความสามารถปฏิบัติตามที่ทรงสอน เอื้ออาทรต่อเพื่อนร่วม

ทุกข์ทั้งหลายด้วยการแนะนำบอกเล่าให้รู้จักให้เข้าใจ ว่าสมเด็จพระพุทธศาสดานั้นทรงยิ่งด้วยพระมหากรุณาจึงทรงอบรมพระปัญญา จนถึงสามารถทรงยังให้เกิดพระพุทธศาสนาขึ้นได้ เป็นที่พึ่งยิ่งใหญ่ของสัตว์โลกทั้งหลายได้จนถึงทุกวันนี้ ไม่มีที่พึ่งอื่นใดเปรียบได้.

๐ ทุกคนที่เคยประสบความขัดข้องในชีวิต ปรารถนาจะได้รับความช่วยเหลืออย่างที่สุด เมื่อมีผู้ใดมาให้ความช่วยเหลือแก้ไขความขัดข้องนั้นให้คลี่คลาย ช่วยให้ร้ายกลายเป็นดี แม้มีจิตใจที่กตัญญูรู้คุณ ผู้ได้รับความช่วยเหลือด้วยเมตตาให้ผ่านพ้นความมืดมัวขัดข้อง ย่อมสำนึกในพระคุณและน้ำใจ ย่อมไม่ละเลยที่จะตอบแทน พระมหากรุณาของพระพุทธเจ้ายิ่งใหญ่เหนือความกรุณาทั้งหลายที่ทุกคนเคยได้รับมาในชีวิต แม้ไม่พิจารณาให้ประณีตก็ย่อมไม่เข้าใจ แต่แม้พิจารณาให้ประณีตด้วยดีย่อมไม่อาจที่จะละเลยพระคุณได้ ย่อมจับใจในพระคุณพ้นพรรณนา ถ้าจะมีผู้คิดว่าการปฏิบัติตามพระธรรมคำสอนของพระพุทธองค์ยาก ก็น่าจะไม่คิดว่ายากถ้าจะเพียงนึกทบทวน

ถึงพระมหากรุณามากหลาย ที่ได้ปรากฏอยู่ในพุทธประวัติ.

๐ พระองคุลิมาลท่านเป็นพระองค์สำคัญยิ่งองค์หนึ่งในพระพุทธศาสนา พระมหากรุณาของพระพุทธองค์ก็ปรากฏให้รู้ให้เห็นอยู่ในเรื่องที่เกี่ยวกับท่านพระองคุลิมาลนี้ ถ้ามิได้รับพระมหากรุณาจากพระพุทธเจ้าท่านพระองคุลิมาลย่อมทำมาตุฆาต คือฆ่ามารดาของท่าน ย่อมได้รับโทษมหันต์จากกรรมอันหนัก เป็นอนันตริยกรรม เสมอกับกรรมฆ่าพระอรหันต์ แต่ด้วยพระมหากรุณาของพระพุทธองค์ที่ทรงปกป้องไว้จากกรรมอันหนัก ที่ทรงส่งเสริมให้ปัญญาสว่างรุ่งเรืองยิ่งนัก ท่านพระองคุลิมาลจึงได้โดยเสด็จพระพุทธองค์ถึงความไกลกิเลสพ้นทุกข์อย่างสิ้นเชิง ได้เป็นพระอรหันตสาวกองค์สำคัญ.

๐ พระพุทธองค์มิได้ทรงรู้จักท่านพระองคุลิมาลเป็นส่วนตัว แต่ด้วยพระญาณทรงทราบ ว่าท่านพระองคุลิมาลกำลังจะทำมาตุฆาต อันจักห้ามเสียมิให้ท่านพระองคุลิมาลได้บรรลุมรรคผลนิพพาน ด้วย

พระมหากรุณาจึงเสด็จไปโปรด จึงกล่าวได้ว่าพระอรหันต์สำคัญองค์หนึ่ง คือท่านพระองคุลิมาล ก็เกิดแต่พระมหากรุณาของพระพุทธเจ้าโดยตรงจริง ๆ เมื่อพูดถึงหรือนึกถึงท่านพระองคุลิมาล ก็เป็นโอกาสมงคลยิ่งนักที่จะได้นึกถึงพระมหากรุณาของพระพุทธเจ้า นึกให้เป็นสิริมงคลแก่จิตใจอย่างไม่มีเปรียบได้.

๐ พระพุทธองค์ทรงมีพระมหากรุณาแม้แต่ต่อผู้ที่มิได้ทรงรู้จัก พระมหากรุณากว้างใหญ่ไพศาล แผ่มาถึงเราท่านทุกคนที่มิได้ทรงรู้จัก อย่างไรก็ตาม สำหรับผู้ไม่เปิดใจออกรับพระมหากรุณาก็เหมือนปิดฝาภาชนะไม่ให้รองรับข้าวน้ำ ย่อมไม่สามารถรับข้าวน้ำได้ การรับพระมหากรุณาไว้ให้เป็นคุณเป็นประโยชน์แก่ตนก็ย่อมต้องเปิดใจออกรับ ไม่เช่นนั้นก็ย่อมรับไม่ได้ การนึกถึงพระมหากรุณาคุณ หรือการท่องพุทโธเท่านั้นก็สามารถรับพระมหากรุณาได้ นี่เป็นความจริง.

๐ พระอาจารย์ผู้มีชื่อเสียงองค์หนึ่งท่านเล่าไว้ว่ามีสุภาพบุรุษผู้หนึ่งได้รับอุบัติเหตุทางรถ บาดเจ็บสาหัส อาการจะไม่รอด ท่านพิจารณาแล้วเห็นว่ามี

ทางช่วยชีวิตได้ทางเดียวเท่านั้น คือให้มารดาบิดาทำกุศลที่ใหญ่ยิ่งที่สุด คือการทำใจ ให้เป็นใจที่ซาบซึ้งในพระมหากรุณาแห่งพระพุทธองค์ ท่านจึงแนะนำให้ทั้งผู้เป็นมารดาและบิดาของผู้ป่วยสวดพระพุทธมนต์บท "มหาการุณิโก" ให้สวดไปเรื่อย ๆ ให้มากที่สุดนานที่สุดเท่าที่จะทำได้ ก็ได้รับผลเป็นที่ชื่นใจ ผู้ป่วยรอดชีวิต อยู่ตลอดมา ควรจะกล่าวได้ว่าเป็นผู้ได้รับพระมหากรุณาของพระพุทธเจ้าเพราะเปิดใจออกรับพระพุทธคุณให้ผลจริงแก่ผู้ปฏิบัติจริง.

๐ สุภาพสตรีมีอายุแล้วผู้หนึ่งเล่าให้พระอาจารย์องค์หนึ่งฟัง ว่าเธอภาวนาพุทโธอยู่เสมอ เชื่อมั่นในอานุภาพของพระพุทโธ เพราะเธอได้ประสบมาด้วยตนเองตั้งแต่ยังเด็ก วันหนึ่งเธอลงเล่นน้ำในแม่น้ำ มีความรู้สึกว่ามีมือมาจับขาทั้งสองข้าง แล้วดึงเธอจนจมลงไปในน้ำ โดยที่เธอขัดขืนไม่ได้ผล จมลงตามแรงลากดึง ดิ่งลงไปทุกที มีความรู้สึกว่ากำลังจะตายแน่แล้ว ใจก็คิดขึ้นมาได้ ว่าผู้ใหญ่เคยเล่าไว้ว่าเวลาจะตายนั้นจะบอกทางไปสวรรค์กันด้วยการให้นึกถึง

พุทโธ พุทโธ เธอจึงคิดว่าเมื่อเธอกำลังจะตาย เธอก็จะต้องนึกถึงพุทโธเหมือนกัน นึกเช่นนั้นแล้วเธอก็เตรียมตัวตายเพื่อไปดี เธอนึกท่องพุทโธทันที และก็ทันทีเหมือนกัน มือที่จับขาทั้งสองข้างของเธออยู่ก็หลุดออก เธอเป็นอิสระ ลอยลิ่วขึ้นพ้นน้ำ พ้นความตาย เธอจึงมั่นใจนักหนา ว่าพระมหากรุณาของพระพุทธเจ้าปกป้องเธออยู่จริงแน่.

๐ มีเรื่องบอกเล่ากันมาเกี่ยวกับพระอาจารย์องค์สำคัญฝ่ายวิปัสสนาคือท่านพระอาจารย์มั่น ภูริทัตโต ว่าสมัยที่ท่านปฏิบัติอยู่ในป่าดง ท่านเดินจงกรมเป็นประจำ ครั้งละนาน ๆ ชาวบ้านคนหนึ่งเฝ้าดูอยู่ด้วยความสงสัย อดรนทนไม่ได้ก็ถามท่าน ว่าท่านหาอะไร อะไรของท่านหาย ท่านพระอาจารย์มั่นผู้มีปฏิภาณชาญฉลาดตอบทันทีว่าท่านทำพุทโธหาย และทันทีก็ชวนผู้ถามให้ช่วยหา เพียงเรียกให้ได้ยิน พุทโธก็จะมาแสดงตัว ก็จะหาพุทโธพบ ชาวบ้านผู้มีน้ำใจรับอาสาจะช่วยท่านทันที ท่านก็แนะนำให้เขาเรียกพุทโธ พุทโธ ขณะเดินไปเดินมาตามระยะทางที่ท่าน

กำหนดให้ว่าเป็นที่ที่พุทโธของท่านหายไป ชายผู้นั้นมีน้ำใจต่อท่านพระอาจารย์มั่นมาก ตั้งใจจะช่วยท่านอย่างจริงจัง จึงตั้งใจทำตามคำของท่าน มุ่งมั่นจะเรียกพุทโธให้ได้ยินไปถึง แล้วพุทโธจะได้กลับมา และพุทโธก็ได้กลับมาจริง เขาได้รับความสว่างไปทั้งจิตใจ และเขาก็เข้าใจทันที ได้เรียนท่านพระอาจารย์ทันทีด้วยความตื่นเต้นยินดี เขาพบพุทโธแล้ว นี้คือพุทธานุภาพที่ยั่งยืนนานอยู่คู่ฟ้าดิน.

๐ พระพุทธศาสนามีพรหมเทพเกี่ยวข้องอยู่ตลอดมา ในพุทธประวัติแสดงไว้ว่าพระพุทธองค์ทรงแสดงธรรมโปรดพรหมเทพเป็นประจำทุกค่ำคืน ในพระสูตรต่าง ๆ เช่นพระธัมมจักกัปปวัตตนสูตร ก็แสดงถึงการเข้ามาเกี่ยวข้องของพรหมเทพเป็นอันมาก ที่สดับพระปฐมเทศนาแล้วแซ่ซร้องสาธุการกึกก้องไปทุกช่องชั้นฟ้า และในการเจริญพระพุทธมนต์ในงานมงคลทุกวันนี้ ท่านก็มีสวดบทชุมนุมเทวดา จนเป็นที่เชื่อกันว่าที่ใดไม่มีสวดมนต์ประจำ ที่นั้นจะไม่มีเทวดารักษา บ้านเรือนใดไม่มีเสียงสวดมนต์ บ้านเรือนนั้น

จะไม่มีเทวดารักษา เป็นที่เชื่อกันว่าเทวดาชอบฟังเสียงสวดมนต์ ผู้ไม่มีหูทิพย์ไม่มีตาทิพย์คิดตามเหตุผลว่าน่าจะเป็นไปได้ เพราะพระพุทธมนต์เป็นมงคลสูงส่งเป็นมงคลทั้งแก่บ้านเรือนสถานที่ และจิตใจ ทั้งเป็นมงคลแก่พรหมเทพผู้มีสัมมาทิฐิด้วย ที่ใดมีเสียงสวดมนต์ ที่นั่นจึงมีพรหมเทพลงประชุมฟัง ถือที่นั้นเป็นที่เป็นมงคลสำหรับพรหมเทพ พรหมเทพจึงรักษาสถานที่นั้น รักษาบ้านเรือนนั้นที่มีเสียงสวดมนต์เป็นประจำโบสถ์วิหารวัดวาอารามจึงเป็นที่เชื่อได้ว่าพรั่งพร้อมด้วยความอารักขาของพรหมเทพ เช่นเดียวกันผู้ที่สวดมนต์เป็นประจำก็ย่อมจะได้รับการรักษาจากพรหมเทพผู้ได้มีส่วนสดับรับฟังด้วย การสวดมนต์จึงเป็นสิ่งที่ควรทำ ไม่ควรละเลย.

๐ คนทั่วไปเมื่อนอนหลับมักจะฝัน วุ่นวายไปในเรื่องต่าง ๆ บางทีก็เป็นฝันร้ายมาก ๆ ต้องตกใจกลัวแม้กระทั่งเมื่อตื่นขึ้นแล้ว ท่านสอนไว้ว่า เมื่อฝันร้ายเมื่อตื่นแล้วยังวิตกกังวลว่าจะมีผลร้ายเกิดขึ้นตามฝันก็ให้สวดพระพุทธมนต์สั้น ๆ บทหนึ่ง คือบทพระอภย-

ปริตร หรือที่รู้จักกันว่าบทยันทุน อันอ้างพระพุทธานุภาพ ธรรมานุภาพ สังฆานุภาพ ให้ทำลายความไม่ดีไม่มีมงคลทั้งหลายให้หมดสิ้นไป ผู้มีปัญญานั้นย่อมไม่ต่อต้านไม่ปฏิเสธการกระทำใด ๆ ที่จะได้ผลเสมอตัว หรือผลดี จะลังเลสงสัยแต่เมื่อรู้สึกว่าอาจจะเกิดโทษได้เท่านั้น.

๐ ผู้มีปัญญา มีสัมมาทิฐิความเห็นชอบ ย่อมไม่ลังเลสงสัยในพุทธานุภาพ ธรรมานุภาพ สังฆานุภาพ เพราะเป็นสิ่งมีจริง.

๐ เมื่อพระพุทธองค์ดำรงพระชนม์อยู่ พระมหากรุณาแผ่ไปไม่มีขอบเขต กว้างใหญ่ไพศาล ถึงเทวโลก พรหมโลก เมื่อเสด็จดับขันธปรินิพพานแล้ว พระมหากรุณายังดำรงอยู่ พระบารมียังรุ่งโรจน์อยู่ และยังกว้างใหญ่ไพศาล ไม่มีขอบเขต ผู้ใดน้อมใจรับย่อมสามารถรับได้ ย่อมได้รับความอัศจรรย์แห่งพระพุทธานุภาพแน่นอน.

๑ แม้เพียงผู้ที่ท่องพุทโธ พุทโธ พุทโธ อยู่ทุกเวลาที่ว่างจากภาระ พระพุทธานุภาพก็จักแผ่ไปถึงพร้อมความเป็นสุขสวัสดี ผู้มีปัญญา มีสัมมาทิฐิความเห็นชอบ จึงถือการภาวนาพุทโธเป็นชีวิตจิตใจ และเฝ้าอบรมบุตรธิดาน้อย ๆ ให้รู้จักภาวนาพุทโธได้ด้วย นับว่าเป็นการกระทำที่ชอบยิ่ง ขณะใดใจมีพระพุทโธสว่างไสวอยู่ ขณะนั้นกิเลสที่มืดมิดย่อมเข้าครอบคลุมให้มืดมิดไม่ได้ ความมืดกับความสว่าง สองอย่างนี้จะมีผู้ใดปรารถนาความมืด ไม่ปรารถนาความสว่าง แต่ถึงเช่นนั้นก็ยังมีผู้ที่ไม่ปรารถนาจะภาวนาพุทโธให้เป็นอันหนึ่งอันเดียวกับใจ ให้มีความสว่างไสวรุ่งเรืองอยู่ในวิถีชีวิต.

๑ ผู้ที่เวลานอนหลับมักฝันวุ่นวายนั้น เมื่อนึกถึงพระพุทโธ จนหลับไปกับพระพุทโธ ก็ปรากฏเป็นที่ยินดีโสมนัสนัก ว่าหยุดการฝันที่รบกวนจิตใจอยู่เป็นอันมาก ผู้ได้รับผลแล้วก็เทิดทูนพระพุทโธเป็นชีวิตจิตใจ หวังจะให้ใคร ๆ อีกมากมายได้เป็นสุขโสมนัสเช่นเดียวกันด้วย.

๐ พระมหากรุณาของพระพุทธเจ้านั้นไม่ใช่เรื่องพูดกันเล่น ๆ เพื่อส่งเสริมพระบารมี หรือเพื่อประกาศพระพุทธศาสนา พระมหากรุณาของพระพุทธเจ้าเป็นเรื่องจริง นำมาพูดมาบอกเล่ากัน ก็เพื่อประโยชน์ของผู้รับรู้รับฟังโดยตรง ให้ได้รู้จักพระพุทธองค์ชัดเจนตามความเป็นจริง ความเทิดทูนศรัทธาที่จะต้องเกิดตามมานั้นจะเป็นสิริมงคลยิ่งใหญ่ เกินกว่าผู้ที่ไม่ได้ประสบด้วยตนเองจะเข้าใจได้ ผู้มีปัญญาทั้งหลายพึงคำนึงถึงเรื่องนี้ให้จงดี อย่าปฏิเสธสิริมงคลอันพร้อมอยู่แล้วที่จะบังเกิดแก่ทุกจิตใจ ที่ไม่ปฏิเสธ.

๐ บางคนผู้เข้าใกล้จะรู้สึกเย็น บางคนผู้เข้าใกล้จะรู้สึกร้อน ท่านกล่าวว่าที่เป็นเช่นนี้เพราะบางคนมีเมตตา บางคนไม่มีเมตตา มีเมตตาทำให้เย็น ไม่มีเมตตาทำให้ร้อน คนเย็นผู้เข้าใกล้ย่อมได้รับความเย็นด้วย คนร้อนผู้เข้าใกล้ย่อมได้รับความร้อนด้วย ช้างนาฬาคิรีเป็นช้างกำลังเมามัน คือบ้าคลั่งร้อนแรง เมื่อพระพุทธองค์เสด็จไป ได้เข้าใกล้พระพุทธองค์ ความร้อนแรงอย่างสุดขีดของช้างนาฬาคิรีก็กลับกลายเป็น

ความเย็นสงบ และเพราะใจเป็นใหญ่ ใจเป็นประธาน ทุกสิ่งสำเร็จด้วยใจ ช้างนาฬาคิรีที่กำลังโลดแล่นเข้าสู่พระพุทธองค์ด้วยอำนาจความร้อนในใจ ก็กลับหมอบลงเบื้องพระพุทธบาทด้วยอำนาจความเย็นในใจ ความเย็นของช้างนาฬาคิรีเกิดขึ้นอย่างฉับพลันทันใด ด้วยอำนาจความเย็นอันเป็นผลแห่งพระเมตตาของพระพุทธเจ้า เรื่องของช้างนาฬาคิรีย่อมทำให้เห็นได้ชัดเจนในพระเมตตาของพระพุทธเจ้า พระเมตตาต้องยิ่งใหญ่นักหนา จึงมีความเย็นเกินกว่าจะเปรียบได้ จนสามารถทำลายความเร่าร้อนของช้างนาฬาคิรีที่บ้าคลั่งเมามันให้สลายสิ้นลงได้ทันที น่าจะเปรียบได้ดังเทก้อนน้ำแข็งจำนวนมากมายลงในน้ำร้อน จนทำให้น้ำร้อนกลายเป็นน้ำเย็นสนิทฉะนั้น.

๐ พระมหากรุณาทำให้พระพุทธองค์ทรงตั้งพระพุทธศาสนาที่สูงส่งที่สุดขึ้นได้ เป็นผลสำเร็จที่เกิดแต่พระมหากรุณา ช้างนาฬาคิรีหายเมามันบ้าคลั่งอย่างร้อนแรง หยุดความต้องการที่จะทำกรรมชั่วร้ายได้ทันทีก็เป็นผลสำเร็จที่เกิดแต่พระมหากรุณา ท่านพระ

องคุลิมาลพ้นจากการต้องทำอนันตริยกรรมฆ่ามารดา ได้บรรลุมรรคผลนิพพาน เป็นพระอรหันต์พ้นจากทุกข์ของความเวียนว่ายตายเกิดสิ้นเชิง ก็เป็นผลสำเร็จที่เกิดแต่พระมหากรุณา เพียงตัวอย่างนี้ ก็น่าจะทำให้พากันรู้จักพระพุทธหฤทัย และเทิดทูนไว้เหนือเศียรเกล้า ดำเนินตามให้ตลอดไป อบรมจิตใจตนให้มากด้วยเมตตากรุณาให้สมกับที่มีพระบรมศาสดาเช่นพระพุทธองค์.

๐ พระพุทธองค์ทรงยิ่งด้วยพระมหาปัญญาจึงได้ทรงตรัสรู้พระอนุตรสัมมาสัมโพธิญาณ จะกล่าวก็ย่อมไม่ผิดว่าพระมหาปัญญาก็เกิดแต่พระมหากรุณา เป็นผลสำเร็จแห่งพระมหากรุณา แม้ปราศจากพระมหากรุณาต่อสัตว์โลกเป็นจุดเริ่มต้น ก็คงไม่เสด็จออกจากปราสาทราชมณเฑียรสู่ป่าดงพงไพร มุ่งมั่นแสวงทางเพื่อความพ้นทุกข์ของสัตว์โลก และทรงได้พระปัญญายิ่งในระหว่างนั้น เป็นพระปัญญาที่สามารถตัดความเวียนว่ายตายเกิดในสังสารวัฏให้ขาดสิ้นได้จริง พระมหากรุณาจึงเป็นเหตุแห่งความสำเร็จยิ่งใหญ่จริง นั่น

ก็คือความกรุณาย่อมนำมาซึ่งความสำเร็จ แม้ใหญ่ยิ่งเพียงไรก็ตาม.

๐ ผู้มีปัญญาย่อมถือความสำเร็จอันเนื่องมาแต่พระมหากรุณาของพระพุทธเจ้าเป็นหลัก จะทำการสิ่งใดมุ่งให้สำเร็จผลย่อมไม่ขาดเมตตา ไม่ขาดกรุณา ความสำคัญอยู่ที่ว่าจะต้องอบรมใจตนเองให้มีเมตตามีกรุณาเสียก่อน มุ่งมั่นทำให้ได้ ถึงพระพุทธเจ้าเป็นกำลังใจที่ใหญ่ยิ่ง พระพุทธเจ้าทรงมีพระมหากรุณายิ่งนัก จึงทรงเย็นยิ่งนัก ทรงได้รับความสำเร็จใหญ่ยิ่งนัก ไม่มีความสำเร็จของผู้ใดเปรียบเสมอ พระพุทธศาสนาเป็นความสำเร็จยิ่งใหญ่สูงสุด ย่อมไม่มีผู้ใดปฏิเสธได้.

๐ เมตตาเปรียบดังน้ำแข็ง ความโกรธแค้นขุ่นเคืองทั้งหลายเปรียบดังน้ำร้อน น้ำร้อนจำนวนมาก น้ำแข็งที่จะใส่ลงในน้ำร้อนเพื่อให้เป็นน้ำเย็น แม้จำนวนไม่เพียงพอ น้ำร้อนก็จะเป็นน้ำเย็นไม่ได้ น้ำแข็งจะละลายหมด น้ำร้อนอาจจะเพียงลดความร้อนลงบ้างเท่านั้น ถ้าน้ำแข็งมากเพียงพอก็จะสามารถทำให้น้ำร้อนแม้

เดือดพล่านกลายเป็นน้ำเย็น เย็นเฉียบก็ยังได้ เป็นผลสำเร็จที่เกิดแต่น้ำแข็งที่เพียงพอกับน้ำร้อน.

๐ น้ำแข็งจำนวนมากเพียงพอทำให้น้ำเดือดพล่านกลายเป็นน้ำเย็นเฉียบได้ฉันใด เมตตาที่เพียงพอย่อมทำให้ใจที่พลุ่งพล่านปานน้ำเดือดกลายเป็นใจที่เยือกเย็นเช่นน้ำเย็นเฉียบได้ฉันนั้น ดังความร้อนแรงบ้าคลั่งของช้างนาฬาคิรีได้รับความเย็นหาที่เปรียบมิได้แห่งน้ำพระหฤทัยพระพุทธองค์ ก็สงบลงทันที เย็นสนิททันที.

๐ วิธีที่จะเอาชนะอะไร ๆ ได้ทั้งหมดคือวิธีทำใจตนเองให้เย็นยิ่งด้วยเมตตา ถ้าเอาชนะไม่ได้เมื่อไร เมื่อนั้นให้รู้ว่าความเย็นคือเมตตาของตนยังไม่เพียงพอ ต้องพยายามอบรมให้ยิ่งขึ้น เพิ่มกำลังใจให้ตนเองด้วยการนึกถึงช้างนาฬาคิรีที่สยบให้พระมหากรุณาของพระพุทธองค์ อันเป็นเรื่องที่เกิดขึ้นยืนยันรับรองอานุภาพของความเมตตาแล้วจริง.

๐ วิธีอบรมเมตตาที่พึงทำได้ทุกคน และพึงทำได้ทุกเวลา ทุกสถานที่ คือเมื่อพบเห็นคนใดก็ตามสัตว์

ใดก็ตาม ที่มีให้พบเห็นอยู่ตลอดเวลา ให้คิดถึงตัวเองขณะมีความทุกข์ด้วยเรื่องใดเรื่องหนึ่ง ซึ่งอาจจะผ่านพ้นไปแล้วหรืออาจจะยังไม่พ้นไป ผู้ที่เรากำลังพบเห็นอยู่นั้น อาจจะมีความทุกข์เช่นนั้น พยายามนึกถึงความทุกข์ที่รุนแรงต่าง ๆ ที่จะเกิดได้กับทุกคนที่เป็นความทรมานกายทรมานใจอย่างยิ่ง คิดเอาเองวาดภาพเอาเอง ให้รู้สึกเมตตาคนทั้งหลายเหล่านั้น เขาอาจจะแต่งตัวสวย แต่กำลังเดือดร้อนด้วยหนี้สินมากมาย เขาอาจจะยิ้มแย้ม แต่กำลังเป็นทุกข์นักหนาด้วยความเจ็บไข้ของบุตรธิดา หรือกำลังไม่มีข้าวสารจะหุงแล้ว วัน ๆ ให้พยายามนึกเช่นนี้แก่ทุกผู้ทุกคนที่ผ่านพบ จะเป็นวิธีหนึ่งที่อบรมเมตตาได้ผล.

๐ เคยมีผู้เล่าว่าหงุดหงิดคิดรำคาญมาก ๆ เมื่อเห็นบางคนแต่งตัวดูไม่ได้ ตัวเองร้อนเอง จึงพยายามช่วยตัวเองโดยใช้วิธีคิด คิดหาทางแก้ความคิดอันเป็นเหตุแห่งความร้อนของตน และในที่สุดก็คิดได้เป็นความคิดที่อาศัยเมตตาเป็นสำคัญ คือคิดว่าเขาเองซึ่งเป็นผู้แต่งเสื้อผ้านั้นก็อาจจะไม่ได้นิยมยินดี แต่เมื่อ

เขาไม่สามารถซื้อหาได้ มีผู้ให้อย่างไร มีอยู่อย่างไร ก็จำเป็นต้องใช้ไปอย่างนั้น ทั้งที่อาจจะอายที่จะต้องเดินไปให้ผู้คนมอง คิดแล้วก็สงสาร คิดแล้วก็เห็นใจ ความหงุดหงิดรำคาญก็กลายเป็นความเมตตาไปได้ด้วยความคิดดังกล่าว จึงถือได้ว่าความคิดเช่นนี้เป็นการอบรมเมตตาที่ได้ผล.

๐ พระมหากรุณาของพระพุทธองค์ทำให้ทรงแสวงทางช่วยสัตว์โลก จนพระปัญญาเกิด ทรงพบทาง ทรงช่วยสัตว์โลกได้ ด้วยพระมหาปัญญาที่เกิดตามพระเมตตากรุณามา แม้ไม่มีพระเมตตาไม่มีพระกรุณา ย่อมไม่ทรงดิ้นรนขวนขวายจนเกิดพระปัญญา ย่อมเป็นจริงเช่นนี้.

๐ พระเมตตาของพระพุทธเจ้าเป็นมหาเมตตา จึงนำให้เกิดพระมหากรุณา และนำให้เกิดพระมหาปัญญาอันนำให้ถึงพระบริสุทธิ์ พระบริสุทธินี้ที่ทรงได้ทรงถึงจริงแล้วนำให้ทรงเห็นทางปฏิบัติเพื่อความพ้นทุกข์อย่างแน่พระหฤทัย จึงได้ทรงเปิดเผยให้ประจักษ์แก่สัตว์โลกทั้งปวงโดยมิทรงปิดบังอำพรางแม้แต่น้อย พระมหากรุณาที่ปรารถนาจะดับทุกข์ของสัตว์โลกทั้งหลาย

บรรลุผลสำเร็จยิ่งใหญ่ มีผู้ได้พ้นทุกข์เป็นอันมาก ด้วยการโดยเสด็จไปในทางที่เสด็จผ่านแล้ว.

๐ ทุกคน โดยเฉพาะผู้ปฏิบัติธรรมคำสอนของพระพุทธองค์ ต่างได้รับพระมหากรุณาคุณของพระพุทธเจ้า ได้มีปัญญาพาใจให้ไกลทุกข์ มากน้อยตามความปฏิบัติธรรมสมควรแก่ธรรม จึงควรสำนึกในพระมหากรุณาให้อย่างยิ่ง ทำแต่สิ่งที่เป็นการตอบแทนพระมหากรุณา เป็นกำลังในการเทิดทูนรักษาและประกาศพระมหากรุณา คือประกาศพระพุทธศาสนา อย่างน้อยก็ให้การภาวนาพุทโธเป็นไปอย่างเป็นอันหนึ่งอันเดียวกับใจตน และใจใครทั้งนั้นที่สามารถจะช่วยแนะนำส่งเสริมได้.

๐ วันหนึ่งคืนหนึ่งทุกคนมีเวลาว่างสำหรับนึกถึงพุทโธ นึกถึงพระพุทธเจ้า ผู้ทรงงามพร้อม ทั้งพระรูปโฉมและพระหฤทัย นึกถึงพระมหากรุณาไว้พร้อมกับนึกถึงพระพุทโธ ให้สม่ำเสมอเป็นนิตย์ ตั้งแต่แรกรู้สึกตัวตื่นขึ้น ไม่ว่าจะบนที่นอนในห้องอันหรูหราของผู้มั่งมีมากมาย หรือในที่ปราศจากเครื่องให้ความสุขในการหลับนอนเลยก็ตาม จนกระทั่งถึงเวลาพัก

ผ่อนนอนหลับก็ควรหลับไปพร้อมกับมีพระพุทโธอยู่ในใจในความคิด จะเป็นการดำรงชีวิตอยู่อย่างแวดล้อมด้วยผู้พิทักษ์รักษาที่สัตย์ซื่อสุจริตจริงใจตลอดเวลา ซึ่งทุกคนควรปรารถนาอย่างยิ่ง โดยเฉพาะในระยะนี้ที่โลกสับสนวุ่นวายมืดสนิทด้วยอำนาจความโลภความโกรธความหลง.

๐ โลกทุกวันนี้เป็นที่รู้สึกว่ามืดมาก ชุลมุนวุ่นวายอยู่ด้วยกิเลสมนุษย์ คับคั่งเบียดเสียดเยียดยัดด้วยผู้มีกิเลสท่วมท้น ความทุกข์ทรมานที่ต่างก่อให้กันมากมายพ้นจะพรรณนา กล่าวได้ว่าเต็มไปด้วยอันตรายน่าสะพรึงกลัวทุกหนทุกแห่ง ที่แอบแฝงอยู่ในความมืด ผู้มีความดีมีบุญมีกุศลและมีพุทโธในใจก็ไม่อาจหนีพ้นความมืดได้ เมื่ออยู่ในที่มืดก็ต้องได้รับความมืดด้วยเป็นธรรมดา แต่ผู้มีความดีมีบุญมีกุศลมีพุทโธในใจ แม้อยู่ในโลกมืด แต่ก็มีบ้านเรือนของตนที่มีฟืนไฟสว่างไสวได้อยู่ในบ้านเรือนตนพ้นจากความมืดที่ล้อมรอบอยู่ภายนอก มีความสะดวกสบายได้พอสมควรกับบุญกุศลความดีงามของตนในขณะที่คนผู้ไม่มีบุญกุศลต้องอยู่ในความมืดของโลกมืด.

๐ โลกยิ่งมืดเพียงไร ผู้มีปัญญายิ่งทำบุญทำกุศลเพียงนั้น เพื่อให้มีบ้านเรือนที่สว่างไสวด้วยแสงไฟแสงฟืนไว้เป็นที่พักอาศัย ไม่เดือดร้อนในขณะที่ผู้ไม่มีบุญไม่มีกุศลทั้งหลายเดือดร้อนอยู่ในความมืด.

๐ ช่วงนาทีที่มิได้ทำบุญกุศลอื่น การท่องพุทโธก็เป็นการทำบุญกุศลที่สำคัญมาก และทำได้สบาย ๆ ไม่ต้องลงทุนลงแรงเหนื่อยยากอะไรนักหนา ผู้มีปัญญาจึงยินดีและสำนึกด้วยกตัญญูกตเวทีในพระพุทธองค์ในพระพุทโธ.

๐ ใจที่มีพุทโธ หรือใจของผู้ที่ภาวนาพุทโธอยู่เสมอเป็นใจที่มีที่พึ่งที่ยิ่งใหญ่ และการจะได้ที่พึ่งที่ยิ่งใหญ่คือพุทโธก็มิใช่ลำบากยากเย็นแม้แต่น้อย งานอื่นทั้งหลายหมดในทุกชีวิตยากเย็นยิ่งกว่าหลายร้อยหลายพันเท่า ท่องพุทโธนั้นง่ายนัก นึกถึงพระมหากรุณาคุณของพระพุทธเจ้านั้นเป็นมงคลสูงสุดนัก อย่าลืมเป็นอันขาด นึกให้เสมอ.

๓ ตุลาคม พ.ศ. ๒๕๓๔

มหาการุณิโก

มะหาการุณิโก นาโถ	อัตถายะ สัพพะปาณินัง
ปูเรตะวา ปาระมี สัพพา	ปัตโต สัมโพธิมุตตะมัง
เอเตนะ สัจจะวัชเชนะ	มา โหนตุ สัพพุปัททะวา.
มะหาการุณิโก นาโถ	หิตายะ สัพพะปาณินัง
ปูเรตะวา ปาระมี สัพพา	ปัตโต สัมโพธิมุตตะมัง
เอเตนะ สัจจะวัชเชนะ	มา โหนตุ สัพพุปัททะวา.
มะหาการุณิโก นาโถ	สุขายะ สัพพะปาณินัง
ปูเรตะวา ปาระมี สัพพา	ปัตโต สัมโพธิมุตตะมัง
เอเตนะ สัจจะวัชเชนะ	มา โหนตุ สัพพุปัททะวา.

(วิชชุมาลา ๘)

พระศาสดา	โลกนาถะ
ทรงยิ่งด้วยพระ	กรุณาใหญ่
ทรงแสวงทาง	อย่างมุ่งมั่นไซร้
ทางที่จะให้	เกิดประโยชน์แก่สัตว์
ทรงเพียรสั่งสม	อบรมบารมี
จนเต็มเต็มที่	เพื่อประโยชน์แก่สัตว์
ด้วยมหากรุณา	พระปัญญาแจ่มจรัส
เจิดจ้าแจ้งชัด	ทรงบรรลุโพธิญาณ

(ฉบัง ๑๖)

ด้วยการกล่าวความสัตย์นี้ ขออย่าได้มี
อุปัทวะนานา

(วิชชุมาลา ๘)

พระศาสดา โลกนาถะ
ทรงยิ่งด้วยพระ กรุณาใหญ่
ทรงแสวงทาง อย่างมุ่งมั่นไซร้
ทางที่จะให้ ความเกื้อกูลสัตว์
ทรงเพียรสั่งสม อบรมบารมี
จนเต็มเต็มที่ เพื่อเกื้อกูลสัตว์
ด้วยมหากรุณา พระปัญญาแจ่มจรัส
เจิดจ้าแจ้งชัด ทรงบรรลุโพธิญาณ

(ฉบัง ๑๖)

ด้วยการกล่าวความสัตย์นี้ ขออย่าได้มี
อุปัทวะนานา

(วิชชุมาลา ๘)

พระศาสดา โลกนาถะ
ทรงยิ่งด้วยพระ กรุณาใหญ่
ทรงแสวงทาง อย่างมุ่งมั่นไซร้
ทางที่จะให้ เกิดสุขแก่สัตว์
ทรงเพียรสั่งสม อบรมบารมี
จนเต็มเต็มที่ เพื่อสุขแก่สัตว์
ด้วยมหากรุณา พระปัญญาแจ่มจรัส
เจิดจ้าแจ้งชัด ทรงบรรลุโพธิญาณ

(ฉบัง ๑๖)

ด้วยการกล่าวความสัตย์นี้ ขออย่าได้มี
อุปัทวะนานา.

จากหนังสือสวดมนต์ฉบับร้อยกรองของวัดญาณสังวรารามวรมหาวิหาร

ในพระบรมราชูปถัมภ์

ห้างหุ้นส่วนจำกัด โรงพิมพ์ **ชวนพิมพ์** โทร. 2810541, 2813180 2813181, 2822114
469 ถนนพระสุเมรุ แขวงบวรนิเวศน์ เขตพระนคร กรุงเทพฯ 10200
นายชวน ศรสงคราม ผู้พิมพ์ผู้โฆษณา พ.ศ. 2534